HISTORISCHE KRING EEMNES

september 2009 jaargang 31, nr. 3

Verschijnt viermaal per jaar

Doel van de vereniging is bevordering van de kennis van- en de belangstelling voor de geschiedenis in algemene zin en de geschiedenis van Eemnes, met aansluitend gebied, in het bijzonder.

Bestuur
Voorzitter:
C.A. Houwer, 035-5387984

Vice-voorzitter:
H.A. van Hees, Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes, 035-5389849

Secretaris:
J.J. Groeneveld, Zilverschoon 37,
3755 TH Eemnes, 035-5381630

Penningmeester:
J. Frantsen, 035-5310442
HKE-Girorekening nr. 2080362
HKE-Rabobank nr. 315911425

Leden:
R. Ruizendaal, 035-5382945
R.T. van der Schaaf, Hasselaarlaan 46
3755 AW Eemnes, 035-5386094
J.J. Smids, 035-5387572
J.J. van Wijk, 035-5314689

Redactie
Eindredacteur: Joop Smids
Opmaak: Hans van Gelder

Redactieadres/advertenties
Graanoogst 3, 3755 HN Eemnes,
035-5387572, jjsmids@casema.nl

Druk: Graficient Printmedia - Laren

Ledenadministratie
G.A.M. van Wijk-Blom, 035-5314689,
Raadhuislaan 39, 3755 HA Eemnes.

Lidmaatschap leden € 14,- p.j.,
incl. kwartaalblad, excl. verzendkosten.
Vrienden HKE minimaal € 15,- p.j.
Opzegging schriftelijk voor 1 december.
Losse nrs. € 4,- excl. verzendkosten

Internet HKE-actueel
www.historischekringeemnes.nl
info@historischekringeemnes.nl

Werkgroepen

Bebouwingsgeschiedenis:
R.T. v.d. Schaaf, 035-5386094

Beeld en Geluid:
J. Frantsen, 035-5310442

Beheer archief en voorwerpen:
J.J. Smids, 035-5387572

Bibliografie:
P. Kaarsgaren, 035-5386676

Foto's:
P. Scholte, 035-5387269

Genealogie:
H.A. van Hees, 035-5389849

Interviews:
H.A. van Hees, 035-5389849

Tentoonstelling:
vacature

Website:
W.A.M. de Witte, 035-5388130

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen is slechts toegestaan na toestemming van de redactie.

Inhoud

Oudheidkamer	107
Tentoonstelling: De Eemnesser boer, vroer en nu	108
Interview met Lammert van der Sleet *(Cees van Rijsdam)*	109
Rondleiding Eemnes-Binnen *(Rom van cer Schaaf)*	120
Kroniek van Eemnes openbaar *(Rom van cer Schaaf)*	123
Het Banwerkboek van de Neerweg en Goyergracht (1718-ca 1840) *(Wiebe van IJken)*	128
Van de HKE-Website/Wandelen door oud Eemnes	144
Uit de Baarnse Courant van 18 December 1930	146
Uit het Utrechts Nieuwsblad van 3 Mei 1895	148
Week van de geschiedenis	149
Inleveren kopij voor het volgend nummer	152

Van de redactie

Tijd voor een feestje?

Het is pas 30 jaar geleden dat de Historische Kring Eemnes van start ging. Op initiatief van Jan Out werd in de voormalige Mariaschool een bijeenkomst gehouden waar 22 geïnteresseerden op af waren gekomen. Deze waren unaniem van oordeel, *'dat het starten van een historische kring mogelijk en zeker gewenst is'*. Er werden direct spijkers met koppen geslagen door een voorlopig bestuur te vormen dat bestond uit Fred Mol(†), Jan Out en Marijke Achthoven.

Toen de Kring in 1979 van start ging hadden inmiddels 33 leden zich aangemeld. Het aantal leden groeide snel. In 1985 waren het er al 325, in 1990 470 en in 1992 mocht de kring het 500ste lid verwelkomen. In 2000 waren het er 698 waarna er jaren volgden van stabilisatie rond de 700 leden. Vanaf 2007 kwam de toeloop van nieuwe leden weer op gang, bij het ter perse gaan van dit blad staat de teller op ruim 800.

Dat de kring *'gewenst'* is had Jan Out 30 jaar geleden goed gezien, maar ik betwijfel of hij had verwacht dat na 30 jaar zoveel mensen die zelfde overtuiging nog steeds zijn toegedaan. Al is er alle reden voor, het feestje houdt u te goed, dat moet maar bij de aanmelding van het 1000ste lid of we wachten gewoon nog 20 jaar.

Joop Smids

Tentoonstelling in de Oudheidkamer

Tot eind september:

Foto's over Eemnes gemaakt door mevr. Oosterbroek uit Baarn

Vanaf 10 oktober:

De Eemnesser boer, vroeger en nu

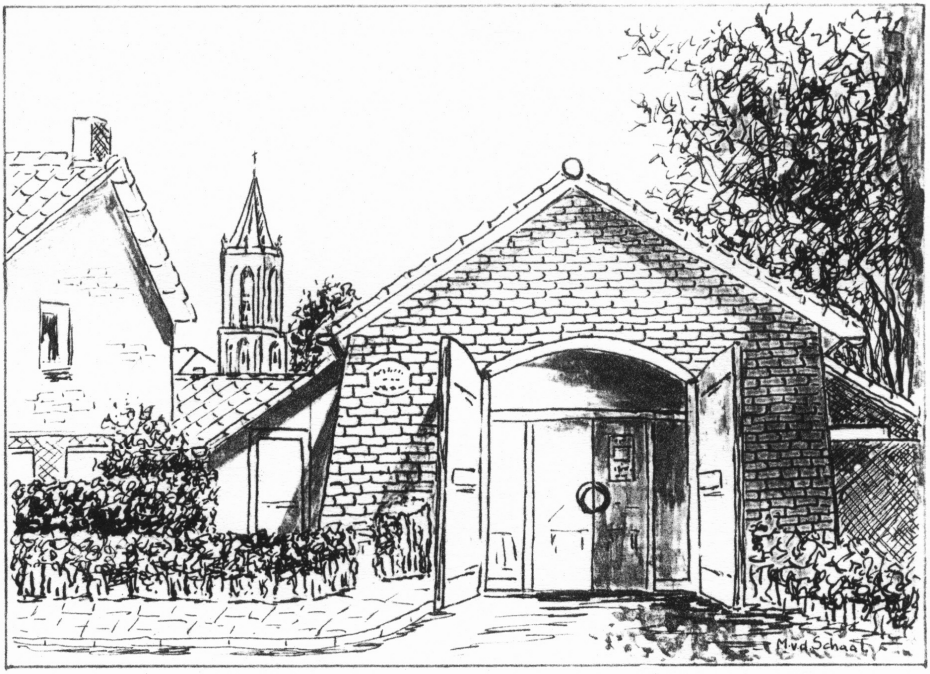

Oudheidkamer Eemnes
Raadhuislaan 2a
Telefoon 035 - 5382375

Geopend:
zaterdag van 14.00 - 16.00 uur
Toegang gratis

TENTOONSTELLING

De Eemnesser boer, vroeger en nu

Op 10 oktober wordt in de Oudheidkamer een nieuwe tentoonstelling geopend. Door veel foto's, gereedschap en enkele tabelletjes kun je zien hoe het Eemnesser boerenbedrijf in de 20ste eeuw is veranderd. Om de verandering in beeld te brengen, is de tentoonstelling verdeeld over acht thema's. Die gaan onder andere over het melken, werk op het land, de ruilverkavelingen en veranderde aanzichten van oude boerderijen.

Ruime plaats is gegeven aan naar de polder verplaatste boerderijen. Aan de hand van de vier boeren Van den Tweel, Eek, Van Oostrum en Seldenrijk wordt getoond hoe de werkomgeving is veranderd. Daarbij ook een tabel met bedrijfsgegevens van vroeger en nu. Bij het landwerk zie je op een flatscreen doorlopend een filmpje van de belangrijkste soorten werk, die Loonbedrijf Post doet voor de boeren. Er zijn foto's bij van omstreeks 1900, maar ook van 2009. Het geheel geeft bovendien een indruk van de verandering van het leven van de boeren en boerinnen.

Na de opening in de middag van 10 oktober is de tentoonstelling elke zaterdag van 14.00 tot 16.00 uur in de Oudheidkamer te bezoeken. Waarschijnlijk tot begin april 2010.

Rom van der Schaaf

Omstreeks 1935 was Antoon Stoutenburg nog zo aan het gieren in zijn land tegenover Wakkerendijk 118. Een groot verschil met de grote machines voor injectie van gier, die nu worden gebruikt

Lammert van der Sleet in de hoofdrol

CEES VAN RIJSDAM

De beginletters van voor- en achternaam luiden: L en S, in het oude Latijn staan die letters voor Lectori Salutem, wat betekent: “de lezer heil”. Betere aankondiging van dit interview kunnen we ons niet wensen. Het is goed en interessant om de lezer kennis te laten nemen van jouw rijke en enerverende leven.

Lammert van der Sleet (dec. 2004).

Laten we gelijk maar beginnen met jouw begin. Waar, wanneer en hoe verliepen je beginjaren?
De dag van mijn geboorte was 1 november 1935, en de plaats waar ik ter wereld kwam, was Rijnsburg (tussen Leiden en Katwijk); mijn doopnaam is : Lammert Daniël. Mijn ouders kregen vier kinderen: 2 zonen en 2 dochters; ikzelf was het tweede kind in dat gezin. Via de kleuterschool en de lagere school ben ik naar het gymnasium gegaan in Leiden, gevolgd door 2 jaar militaire dienst. In 1954 had ik een, voor mijn leven, beslissende ontmoeting op de boulevard in Katwijk aan Zee, bij de plaatselijke patatboer. En dat was Co; het klikte meteen en een jaar later gingen we samen uit naar het Atomium in Brussel. Van 1957 tot 1962 waren we verloofd. In 1962 ben ik getrouwd met Jacoba Wilhelmina Tolk, afkomstig uit Alphen aan de Rijn. Co is van 1952 tot 1962 werkzaam geweest als verpleegkundige, eerst 2 jaar in het Rotterdams Zeehospitium (TBC - sanatorium) in Katwijk aan Zee, daarna in het Diaconessenhuis in Gouda (ja, echt met een kapje op), en vervolgens nog 4 jaar in het Zeehospitium in Katwijk. Vanaf 1962 was het voor haar: einde van de verpleging en voor mij: einde van de studietijd

Nu we veel meer hebben vernomen van jullie beiden, zijn we vanzelfsprekend ook benieuwd naar jullie kinderen!
Wij zijn gezegend met drie kinderen. Onze oudste dochter heet Maria, zij is geboren op 10 december 1964 en is getrouwd met Kees Delgrosso; zij wonen in Grou(w) in Friesland en hebben 2 kinderen. Onze zoon heet Jan, hij is geboren op 6 juni 1966 en is getrouwd met Reino Visser; zij wonen in Haren

Trouwfoto Lammert en Co (9 jan. 1962). Alphen a/d Rijn, vanuit 'De Til'.

(Groningen) en hebben 2 kinderen. Onze jongste dochter heet Winny, zij is geboren op 18 maart 1971 en is getrouwd met Ivo Bruins; zij wonen op IJburg (Amsterdam) en hebben ook 2 kinderen.

Je vertelde ons al iets over je Rijnsburgse schooljaren, toch zijn we nieuwsgierig naar meer gegevens en bepalende gebeurtenissen!

Ik heb van 1939 tot 1940 de kleuterschool in Rijnsburg bezocht. Vermeldenswaard is het voorval met de kleuterjuf: het was winter, er lag veel sneeuw en mijn doelgerichte karakter stond borg voor een trefzekere worp met een sneeuwbal, waarbij het modieuze hoedje van de juf een andere weg zocht.

Bepalend voor de vorming van mijn karakter was de volgende onvergetelijke gebeurtenis in 1941: ik was toen 6 jaar en stond op het punt om naar de lagere school te gaan. Goed om te weten is dat mijn vader een groothandel had in bloemen en planten, en dus veel verkocht aan de winkels vanuit zijn kassen; in die tijd ging ik vaak met vader mee op de vrachtwagen. Op een dag stond ik in de grote schuur van mijn grootvader, dichtbij één van de auto's die toen uitgerust waren met gasgeneratoren. Ik kreeg de opdracht in de ketel te kijken, er ontstond overdruk en plotseling spoot er roodgloeiend antraciet uit, dat ik over mijn gezicht en borst kreeg, zelfs zo dat de huid van mijn neus was verbrand, ondanks het feit dat ik een bril droeg, waardoor mijn ogen zijn gespaard! Snel werd ik naar het ziekenhuis gebracht, waar men constateerde dat ik derdegraadsverbrandingen had. Daar ben ik drie maanden geweest en ik heb vele plastische ingrepen moeten ondergaan. Mijn ouders vertelden later dat deze gebeurtenis van blijvende betekenis is geweest voor karaktertrekken als: knokken voor je leven en een grote mate van vechtersmentaliteit. Daarna ging ik naar de eerste klas en ben ruim een half jaar heen en weer gebracht in een karretje (soms trokken medeleerlingen zo hard, dat ik over de kop sloeg). De lagere schoolperiode verliep voorspoedig en de

zesde klas heb ik in Katwijk doorlopen vanwege het feit dat daar een opleidingsklas was voor het voortgezet onderwijs.
Die jaren, 1941 tot 1947, waren vooral de oorlogsjaren, maar wij hebben daar weinig hinder van ondervonden; enkel de spertijden en de landende en startende Duitse vliegtuigen vanaf vliegveld Valkenburg werden opgemerkt. In die jaren ben ik veel met vader meegegaan in de vrachtwagen, en verder kostte het mijn ouders een paar klompen per dag omdat ze afgesleten waren vanwege de vele glijpartijen achter de auto. Vanaf mijn elfde jaar voetbalde ik als aspirant bij de Rijnsburgse Boys; veel later als senior heb ik ongeveer negen jaar in het eerste elftal gespeeld, de ene keer als vliegende spits en dan weer als laatste man.

Toen volgde de tijd van leren en studeren. Waar vond dat plaats en welke richting koos je ?
In 1948 ben ik naar het Stedelijk Gymnasium gegaan in Leiden en ik heb daar zes jaar gestudeerd aan Gymnasium B(èta). Toen kwam de dienstplicht en moest ik opkomen voor mijn nummer. Het werd luchtdoelartillerie, begonnen in Ossendrecht, toen naar Bussum en tot slot in Arnhem en uiteindelijk afgezwaaid als reserve-officier (2e luitenant). Vanaf 1956 begon mijn studie aan de

Familieportret (Frankrijk 2006).
V.l.n.r.: Kees en dochter Maria met hun kinderen, Lammert en Co, Ivo en dochter Winny met hun kinderen, zoon Jan en Reino met hun kinderen.

1942: Klas 1 van de lagere school in Leiden.

1948-1954: Studietijd Gymnasium te Leiden.

Technische Hogeschool in Delft, met als studierichting: werktuigbouwkunde (hef-werktuigen en transportinrichting); dat waren leuke en voorspoedige jaren!

1962 was een ommekeer in jullie leven: Co stopte met de verpleging, Lammert beëindigde zijn studie en de verlovingsperiode ging over in de huwelijkse staat. En niet te vergeten: jullie trokken richting 't Gooi. Voorwaar een ommekeer!
Ja, dat kun je wel zeggen. Mijn eerste baan was als technisch constructeur op de tekenkamer bij Philips Telecommunicatie Industrie (PTI), aan de Jan van der Heijdenstraat in Hilversum. Na drie maanden werd ik tewerkgesteld als technisch assistent van de metaalwarenfabriek, waar 700 werknemers werk verrichtten aan gereedschappen, zoals draaien, frezen en boren. We hadden veel werk aan compensatie-orders voor Defensie, o.a. voor de Leopardtanks van Siemens. Het was een tijd van orders binnenhalen en technisch commercieel handelen; in die jaren (tot 1980) heb ik veel gereisd. Wij hebben destijds één jaar in Bussum gewoond (1963), één jaar in Baarn (1964) en vanaf 1965 zijn we gaan wonen in Eemnes, te beginnen aan de Raadhuislaan 42, en toen aan de

Hasselaarlaan 44. Wonen in Eemnes en vakantie vieren in Ballum op Ameland met het hele gezin, en veelal met de familie Smids; samen met zes kinderen in een huisje bij de boer. In die jaren had Philips een eigen woningstichting, genaamd De Nieuwe Erven. Zij heeft grond gekocht in Eemnes, verkreeg een woonruimtevergunning en wij kregen voorkeur bij de toewijzing. Dan praten we over de straten Raadhuislaan, Parklaan, Rutgers van Rozenburglaan, Plantsoen en Zaadkorrel. Namen van bekende eerste bewoners zijn o.a. de families Van Kampen, Van Dedem, Bosman, Snijders, Wetters, Kips en Peters

Van Eemnes zijn jullie naar Grouw gegaan, en weer terug. Vertel eens, hoe was dat?
Mijn werkgever bood mij in 1980 een baan aan als directeur van de montagefabriek en metaalwarenafdeling van PTI in Leeuwarden (600 werknemers). Co en ik besloten met onze jonge kinderen op dat aanbod in te gaan, we verkochten ons huis aan de Hasselaarlaan en kochten een huis in Grouw.
Wij hebben daar vier hele mooie jaren gehad in het merengebied van Friesland. Co is echt van Friesland gaan houden en deed veel vrijwilligerswerk in kinderkerk en kerkenraad.

En toen, in 1984, weer terug naar het westen. Beschrijf die periode eens voor ons !
Philips riep mij naar Hilversum en bij PTI werd ik aangesteld als technisch directeur, afdeling productie in de fabriek aan de Jan van der Heijdenstraat, met zo'n 3000 werknemers. In 1988 is de zeven jaar durende werkperiode gestart in Eindhoven als directeur van alle machinefabrieken in Nederland. Wij woonden ondertussen in Eemnes, wilden niet nog een keer verhuizen, dus werd het op-en-neerrijden. In Eindhoven had ik een "pied-a-terre" en twee keer in de week was ik thuis in Eemnes. Voor huis en werk dus veel langs de weg, de rijtijden werden vaak benut voor vooruitdenken en plannen maken. Ondertussen waren Philips en AT&T (American Telephone & Telecommunication) sa-

1985: 50 jaar, onder toezicht van pres. dir. Frits Philips.

Wakkerendijk 130C (achterzijde woning).

1995: Uitreiking ridderorde door de burgemeester L. Snoeck-Schuller.

men gegaan (win-win-situatie), vooral vanwege de openbare telefonie; dat was een goede zaak voor de PTT, die hadden toen maar met één firma te maken. De Eindhovense periode heb ik altijd als een plezierige tijd beleefd; werken en leven in de Philipsstad had zo haar bekoring, mede vanwege de samenwerking tussen industrie en overheid. De businessclub en de Rotary waren mijn “uitjes”.

In 1995 bereikte ik de pensioengerechtigde leeftijd van 60 jaar (voor hoger personeel) en ben ik gaan genieten van deze levensfase en heb gelukkig tot op heden geen enkele terugslag ondervonden. De toenmalige burgemeester van Eemnes, mevrouw Liesbeth Snoeck-Schuller, kwam ter

20 jan 1969: Opening kleuterschool "'t Overstapje" in Eemnes.

gelegenheid van mijn afscheid naar Eindhoven en benoemde mij daar tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Vanaf 1984 hebben jullie je definitief in ons mooie Eemnes gevestigd, is het niet?
Ja, eerst rondgekeken in deze dorpse stad, toen aan de Wakkerendijk, en ook nog even geneusd in Baarn. Toch is het Eemnes geworden, vooral door het feit dat we graag vast wilden houden aan de bekende omgeving. Wij hadden de woning van mevrouw Annie van der Wardt, aan de Wakkerendijk, al een keer te koop zien staan en toen we het huis en de tuin met bijbehorende schuur nog eens goed hadden bekeken, kwamen we tot de slotsom dat we hier graag wilden gaan wonen, met zoon Jan (toen 18 jaar) en dochter Winnie (13 jaar); dochter Maria woonde en studeerde toen al in Kampen. We hebben een aanbouw aan de woonkamer ("vleugel") gerealiseerd en vanaf dat jaar wonen we met veel genoegen en plezier op nummer 130c aan de prachtige Wakkerendijk.

Lammert, laten we nu eens gaan kijken naar je bestuurlijke kwaliteiten, te beginnen met het plaatselijke onderwijs?
Co en ik hebben altijd veel belangstelling gehad voor het onderwijs van onze kinderen, als een kleine gemeenschap aangestuurd door leden en ouders. In 1967 ben ik ds. D.B. Lokhorst opgevolgd als voorzitter van de Protestants Christelijke Vereniging voor Kleuteronderwijs in Eemnes.
In die periode tot 1974 mocht ik samenwerken met de volgende collega-bestuursleden: mevr. E.J. Kuiper, mevr. F. ter Avest, mevr. G.J.G. Peters, mevr. A. van Kampen, mevr. J. Barendrecht en dhr. D.F.P. v.d. Linde. Tot 1969 was de naam van de school "Kleutervreugd", op de huidige hoek Torenzicht Rutgers van Rozenburglaan. In 1968 waren er genoeg leerlingen voor een tweede klas, en zij kregen voorlopig onderdak in het inmiddels gebouwde Hervormd Centrum aan het Torenzicht. De oude houten school zou worden afgebroken en worden vervangen door een nieuw permanent gebouw met twee lo-

kalen. Op 20 januari 1969 werd de nieuwe school feestelijk geopend, met als naam "'t Overstapje" (bij de Toren aan het Torenzicht). Toen er in 1972 plannen kwamen voor het stichten van een school in de Noordbuurt, besloot het bestuur om de leden voor te stellen een fusie aan te gaan met de lagere schoolvereniging, om zo te komen tot één Protestants Christelijke Vereniging voor Kleuter- en Basisonderwijs te Eemnes. Aldus werd besloten en kwam er in 1974 een einde aan de zelfstandige kleuterschoolvereniging. Het voorzitterschap in die jaren kenmerkte zich o.a. door de afnemende invloed van de kerk op de school en de toename van nieuwe mensen in de buurt. Het onderwijzend personeel in die jaren bestond uit: mej. E. Asmus, mej. M. Wiersma, mevr. J. van Geene, mej. M. Sluis, mej. A. Lodder en mej. J. Doornbos. Van 1974 tot 1976 ben ik bestuurslid geweest van de eerdergenoemde gefuseerde schoolvereniging, met collega-bestuursleden: mevr. A. Bleeker, mevr. M. Kooi, mevr. G. Vroegh, dhr. G. Ramp, dhr. B. Ruizendaal, dhr. J.J. Smids, dhr. C. van Hensbergen en dhr. H. van Kampen. Onze kinderen zaten in die jaren al op de basisschool De Wegwijzer.

En toen kwamen, in 1976, je politieke aspiraties naar boven drijven. Daar zullen velen in Eemnes zich nog vast wel wat van herinneren!

Van ouderlijk huis uit, in Rijnsburg, waren wij trouw lid van de Christelijk Historische Unie (CHU), met de bekende voorman Tilanus.

Eenmaal woonachtig in Eemnes ben ik lid geworden van de Protestants Christelijke Kiesvereniging Eemnes (combinatie van ARP en CHU). Klaas van Dam heeft mij daar toen binnengehaald. Plaatselijke inkleuring in een herkenbare omgeving was mijn uitgangspunt. De kandidatenlijst voor de Gemeenteraadsverkiezingen van 1974 luidde: 1. J. Dorland, 2. T. Roodhart, 3. L.v.d.Sleet.

De verkiezingen leverde het volgende resultaat op voor de Protestants Christelijke Kiesvereniging: 1. Dorland, 2. van der Sleet (met voorkeursstemmen). Toen Dorland in 1975 burge-

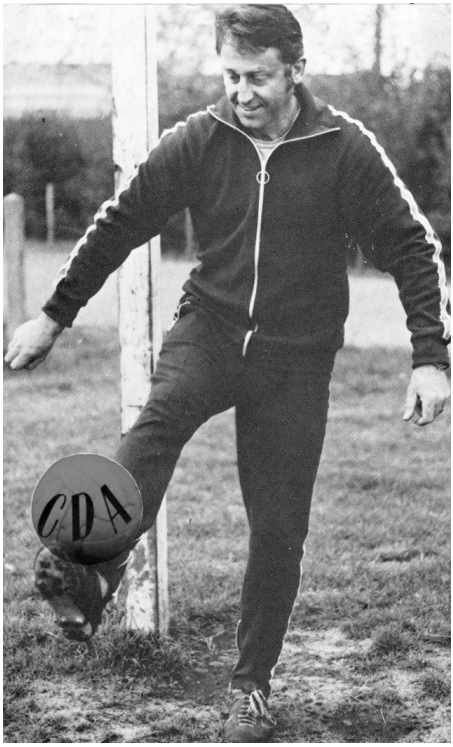

De fractievoorzitter aan de bal (1978).

meester werd in Kerkdriel, ben ik fractievoorzitter geworden en Teus Roodhart raadslid. De volgende ontwikkeling kreeg zijn beslag in 1978: de Protestants Christelijke Kiesvereniging en de Katholieke Volkspartij gingen beide op in het CDA (Christen Democratisch Appèl). Ook in dat jaar had het CDA vijf raadszetels. In mijn raadsperiode heb ik mogen werken met drie burgemeesters: dhr. A.C.H.N.M de Bekker, mevr. Fine de Leeuw-Mertens en mevr. Liesbeth Snoeck-Schuller.
Terugkijkend op mijn loopbaan in de plaatselijke politiek kan ik rustig zeggen: het was een leuke en bijzondere tijd met veel belangrijk werk op de agenda, zoals de planning en bouw van de Fazantenhof en de Patrijzenhof. Tot voor kort heb ik constructief meegedacht in de denktank van het CDA.

Als ik me goed herinner, ben je ook nog behoorlijk actief geweest op kerkelijk gebied.
Dat klopt, vanaf 1984, toen we zijn gaan wonen in Eemnes, hebben we ons aangesloten bij de Nederlands Hervormde Gemeente van Laren, en gingen op zondag ter kerke in de Hervormde kerk aan de Naarderstraat, eerst met ds. Van Sprang en later met ds. Bennekers. In het begin werd ik al snel gevraagd om kerkrentmeester te worden en redelijk kort daarna volgde de benoeming tot voorzitter van de kerkenraad. Toen volgde een lange periode van Samen-op-Weg zijn, om uiteindelijk te komen tot één Protestantse Gemeente Laren-Eemnes; met velen heb ik daar leiding mogen geven aan een proces van spanning, gewenning en uiteindelijk voldoening. Eén van die samensmeltingen was dat het Hervormde College van Kerkvoogden en de Gereformeerde Commissie van Beheer opgingen in het College voor Kerkrentmeesters. Als gezin hebben wij gekerkt, zowel in de huidige Johanneskerk aan de Naarderstraat, als in de Ontmoetingskerk aan de Kerklaan.

Jouw sportieve activiteiten zijn bij velen bekend. Hoe begon het en hoe verliep het verder?
Ik ben begonnen te voetballen in Rijnsburg bij Rijnsburgse Boys (dat heb ik reeds verteld). Toen wij, begin zestiger jaren, richting ’t Gooi togen, kwam ik gelijk in het eerste elftal van S.V. Huizen, en ook meteen als aanvoerder. Na vijf jaar voetballen in de top van het amateurvoetbal op de zaterdag, ben ik verder gaan spelen bij de veteranen. Oh ja, ik heb ook nog ruim vijf jaar de voorzittershamer mogen hanteren bij die club. Daarna begon mijn politieke carrière en was het gedaan met het vele trainen en spelen. Andere sporten vanaf die tijd waren: schaatsen, drie keer de Elfstedentocht uitgereden, hardlopen o.a. vele jaren meegedaan aan de Polderloop ten behoeve van Friersdale van pater Van Wegen, de vele Eemnesser Stratenvoetbaltoernooien, en tennissen (tot voor kort nog zeer intensief).

Schaatswedstrijd op de Eemnesser Vaart (1979).

1986: Elfstedentocht, bij Franeker.

Je bent nu alweer 14 jaar met pensioen. Noem eens enkele zaken of gebeurtenissen die een grote rol hebben gespeeld in jullie beider leven vanaf 1995?

Om te beginnen: in 1997 hebben wij een zomerhuis gekocht onder de vuurtoren in De Cocksdorp op Texel; ongeveer vijf keer per jaar zijn we daar in de gastvrije woning "De Til", eerst met de kinderen en later met kinderen en kleinkinderen. In de voorbije jaren hebben we veel gereisd: dagtochten in Nederland, België en Duitsland; gemeentereizen naar Israël, Turkije, Egypte, Libanon-Syrië-Jordanië, Sicilië en Malta en Moskou en St. Petersburg.

Met vrienden hebben we door Zuid-Afrika en Indonesië gereisd. En niet te vergeten: jaarlijks naar de wintersport in Oostenrijk. Na al die buitenlandse reizen zijn we nu beland in de “bejaardenbus” van het Kerstcomité van de kerk. Vaak en ver weg gaan, maar altijd weer terugkeren in Eemnes, waar we het ontzettend naar ons zin hebben, met name in de leuke buurtschap van de Wakkerendijk!

Lammert, dit was een echt levensverhaal. Wij zijn op deze manier een beetje deelgenoot geworden van jouw levensloop. Woorden en beelden getuigen van een rijk en actief leven.
Het was mij een eer en genoegen al die gebeurtenissen te mogen beschrijven en niet te vergeten de vele gezellige uren bij Co en jou thuis.
Het ga jullie beiden goed!

(dit interview vond plaats in de maanden februari en maart van 2009)

1980: Finale Stratenvoetbal Eemnes.
Staand v.l.n.r.: Gerard van Welzenes, scheidsrechter De Boer, Gert Willigenburg, Sjoerd Schuurman, Piet v.d. Kuinder, Kees de Bruin, Pip Aussoms, Jan van IJken, Bernard Karssen, Johan Kuijer. Gehurkt v.l.n.r.: Wil Faas, Ad Blom, Henk Fokken, Marc v.d. Sluijs, Gerrit Stoelhorst, Lammert v.d. Sleet.

Rondleiding Eemnes-Binnen

ROM VAN DER SCHAAF

Ongeveer 15 personen hebben gebruik gemaakt van de oproep van de Historische Kring Eemnes in de Rotonde van begin mei, om op zaterdagmiddag 20 juni iets meer te horen en te zien van het buurtje Eemnes, dat we nog Eemnes-Binnen noemen. Na een welkomstwoord van bestuurslid Jan van Wijk aan de voet van het Dikke Torentje, werd de excursie geleid door Jan Out.

Heel boeiend wees hij de aanwezigen eerst op bijzonderheden aan de voorkant van de toren, zoals het engeltje en de enkele wijzer, en verklaarde het ontstaan daarvan. Vervolgens ging de groep de Pieterskerk in. Doorspekt met nu on-

Kijkend naar het engeltje boven de wijzerplaat van het Dikke Torentje.

denkbare voorvallen besprak Jan Out het ontstaan in 1439, de veranderingen van het gebruik door de eeuwen heen, wetenswaardigheden over het gebouw en over bijzondere mensen die er begraven zijn.

Daarna bezocht de groep de Wagenmakerij achter de Pieterskerk, waar Toon Wortel vertelde over zijn werk aan oude boerenwagens. Daarbij wees hij op lopende restauraties, nieuw gemaakte houten wielen en nieuwe sierstukken voor een zondagse wagen.

Bij de Wagenmakerij van Toon Wortel (midden), achter de Pieterskerk.

Op het begin van de Schooldam.

Tenslotte stak de groep de Wakkerendijk over. Eerst was er aandacht voor het bijzondere groepje huizen aan de Schooldam. Dat is het naast huisnummer 210 beginnende weggetje. Staande aan de zijkant van de oude openbare school van Eemnes-Binnen (huisnummer 224) maakte Jan Out duidelijk hoe die tot 1886 is gebruikt. Iets daar achter was ook de Armenakker. Tussen huisnummer 194 en 196 was het begin van het pad Biersteeg (een oud smokkelpad) naar de omgeving van de huidige Witte Bergen. Voor de villa's in die buurt is de naam Biersteeg aldaar in 1935 veranderd in het netter klinkende Heidelaan.

Het was een boeiende excursie, die aandacht gaf aan veel nog tastbare herinneringen van het vroegere leven in Eemnes-Binnen.

Kroniek van Eemnes nu openbaar

ROM VAN DER SCHAAF

De Kroniek van Eemnes is een beschrijving van de geschiedenis van Eemnes. De gekozen vorm is niet bedoeld om te lezen als een boek, maar voor het opzoeken of naslaan van onderwerpen. Er is gesorteerd naar jaartallen of periodes. De Kroniek loopt van het begin van de 12de eeuw tot het jaar 2000. Sedert maart 2009 staat de Kroniek op www.historischekringeemnes.nl, de website van de HKE. Je kunt gericht naar bepaalde onderwerpen of naar jaren zoeken. Gevonden bladzijden met gewenste passages kan je makkelijk afdrukken.

Het ontstaan

Al tientallen jaren was Jan Out bezig om belangrijke gebeurtenissen en besluiten t.a.v. Eemnes vast te leggen. Alle vermeldenswaardige dingen die hij bij historisch onderzoek las werden genoteerd en hij verzamelde daarbij ook afbeeldingen. In de jaren 1970 publiceerde hij resultaten in twee boekjes "Eemnes in oude ansichten" en in 1997 het boekje "Eemnes in grootmoeders tijd", waarin weer andere historie, gekoppeld aan oude foto's.

Door de komst van de PC werd het goed mogelijk om de gegevens gesorteerd naar jaren te bewaren en telkens weer aan te vullen of te corrigeren. Met het bestuur van de Historische Kring is overwogen om een boek of cd-rom uit te geven om al die gegevens voor anderen beschikbaar te stellen. Tenslotte is gekozen voor publicatie op de HKE-website. Voordeel daarvan is, dat heel veel belangstellenden zonder kosten de Kroniek kunnen raadplegen en dat de inhoud zo nu en dan eenvoudig kan worden verbeterd. Bezwaar is, dat je een PC en internet nodig hebt voor het lezen. Maar je kunt wel stukken afdrukken.

Inhoud en omvang Kroniek

Doordat er van de oude geschiedenis van Eemnes veel minder bewaard is dan van de laatste eeuwen, worden er van de laatste tijd veel meer details gegeven. Alle onderwerpen die in een bepaalde tijd belangrijk waren voor de inwoners zijn behandeld. Zo geeft de Kroniek informatie over het ontstaan van Eemnes, aantallen inwoners in latere tijd, stormvloeden, bestuur, belangrijke personen, oorlogen, kerkelijke zaken, onderwijs, ontwikkeling bebouwing, verkeer, agrarische geschiedenis, enz. Dikwijls worden van gebeurtenissen niet alleen het jaar, maar ook de datum gegeven. Voor onderzoekers is belangrijk, dat daarbij vaak ook de bron is vermeld, waar Jan Out de informatie heeft gevonden. Aan het einde wordt een opgave gedaan van gebruikte bronnen.

Met de nu gekozen lettergrootte (punt 12) omvat de Kroniek ruim 180 bladzijden met totaal ruim 93.000 woorden. Om eenvoudig naar een bepaalde periode te stappen, is het geheel als volgt verdeeld over acht hoofdstukken, die je links in het scherm kan aanklikken:

- 12e t/m 14e eeuw
- 15e eeuw
- 16e eeuw
- 17e eeuw
- 18e eeuw
- 19e eeuw
- 20e eeuw t/m Tweede Wereldoorlog
- 20e eeuw na Tweede Wereldoorlog.

Elk van de hoofdstukken begint met een samenvatting van die periode. Bovendien zijn binnen de hoofdstukken samenvattingen gegeven van belangrijke fasen, zoals oorlogen.

Het gebruik

De Kroniek is bedoeld voor iedereen, die interesse heeft in de geschiedenis van Eemnes en bepaalde onderdelen daarvan precies wil weten. Dat kan zijn voor:

- scholieren (spreekbeurten en werkstukken)
- publicaties
- omdat men gewoon iets van de geschiedenis wil opzoeken.

Je hebt wel een PC nodig die pdf-documenten kan lezen (Acrobat Reader software).

Afhankelijk van het doel, zijn er de volgende belangrijke manieren om de gewenste informatie te vinden en verder te gebruiken:

Dit is één van de weinige goede afbeeldingen van de Korenmolen. De molen stond achter de boerderij op het huidige adres Molenweg 10. Het is een aquarel, die ± 1850 is gemaakt door Hendrik Abraham Klinkhamer. In het archief van Museum Hilversum is het origineel; Topografische Atlas HR 2-35; afmeting 158 x 121 mm.

De Kroniek van Eemnes geeft over de geschiedenis van de molen onder andere het volgende:

1751: De houten standerdkorenmolen in Eemnes-Buiten wordt vervangen door een met riet gedekte achtkantige bovenkruier.

1888: Willem Pas wordt toegestaan een stoomketel in de molen te plaatsen.

1899: W. Pas heeft toestemming om in plaats van een "locomobiel" een petroleummotor te gaan gebruiken.

1915: Door B en W is aan A.P. van Klooster vergunning verleend om een maalmolen op te richten en te gebruiken, gedreven door een elektrische motor van 7 ½ paardenkracht.

1916: De wieken worden verwijderd van de korenmolen aan de Molenweg.

1928: De romp van de oude korenmolen aan de Molenweg wordt gesloopt.

Opmerking: De voorganger van de korenmolen, die in 1751 werd vervangen, is al aangegeven op de kaart van 1619 van Lucas Jansz Sinck. Dat heb ik echter niet in de Kroniek kunnen vinden.

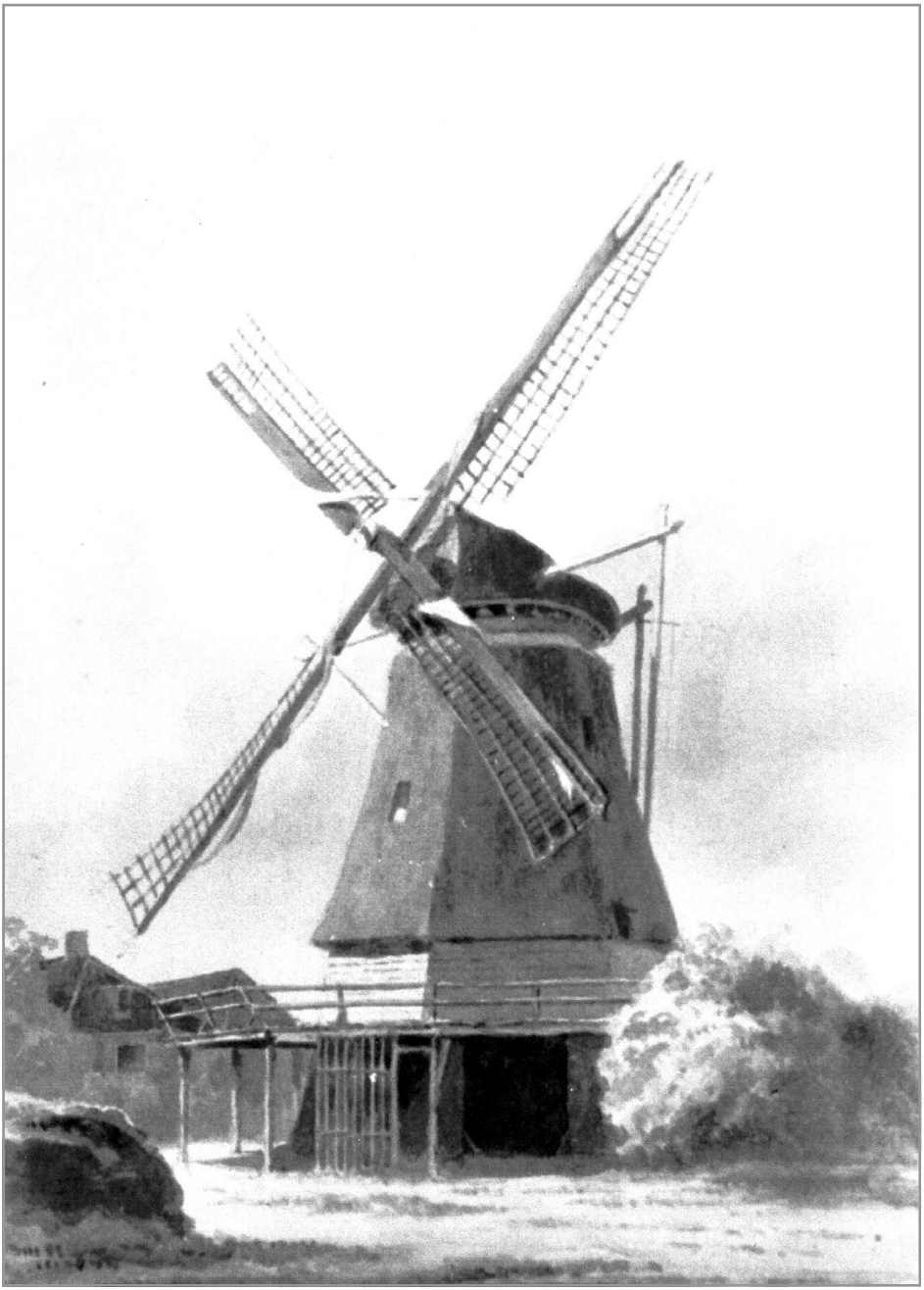

Kies de gewenste periode in de linker kantlijn van het scherm en stap er globaal lezend doorheen, om vervolgens bepaalde stukjes beter te lezen.
Zoeken van bepaalde woorden. Gebruik de zoekmethode van Acrobat Reader (via de menubalk van pdf-documenten). Daarbij kan je kiezen of het gaat om zelfstandige woorden (bijvoorbeeld “pastoor”) of onderdelen van woorden (bijvoorbeeld “molen”, om naast molen ook windmolen, molenaar, korenmolen enz. te vinden).
Afdrukken van bepaalde bladzijden of een geselecteerde passage op een bladzijde.

Er is aan verder gebruik wel een voorwaarde gesteld: voor het opnemen van een deel van de tekst in publicaties is toestemming nodig van de auteur. Zie daarvoor de toelichting, die op blz. 1 en 2 van de Kroniek is gegeven.

Voorbeelden van gebruik
VOORBEELD 1: Je wilt weten wanneer De Hilt is gebouwd. Gebruik de zoekfunctie voor pdf-documenten, door in de menu-balk te klikken op symbool verrekijker (zoeken of search). Type in het rechts verschenen kadertje het woord ‘Hilt’, kies voor “Alleen hele woorden" (of Whole words only) en klik daar vlak onder op “Zoeken” (of Search). Er worden 99 resultaten gevonden. De derde treffer geeft op blz 159: 29 september: Burg. De Bekker steekt de eerste spa in de grond op de plaats, waar het multicultureel centrum (later De Hilt genoemd) zal worden gebouwd. Aan het begin van die paragraaf zie je, dat het in 1977 was. Vervolgens geeft de vierde treffer (voor blz 160), dat De Hilt in gebruik is genomen op 28 oktober 1978. De vijfde treffer verwijst naar de volgende regel, waar staat hoe de naam De Hilt is gekozen en door wie die is bedacht.

VOORBEELD 2: Je zoekt allerlei gegevens over windmolens in Eemnes. Op dezelfde manier als bij Voorbeeld 1 zoek je met het woord windmolen. Dat geeft slechts 2 treffers. De eerste op blz 70: van windmolen tot stoommachine (poldergemaal: 1875). Dat staat in de Inleiding van hoofdstuk 19e eeuw. De tweede treffer is voor blz 127 (jaar 1932): In de polder langs de Meentweg worden door het Waterschap "Amerikaanse" (open buizenconstructie) windmolens geplaatst (de eerste, de tweede en de derde windmolen, resp. Meentweg 75, 97a, 115).
Omdat er weinig treffers waren, ga je verder zoeken. Bijvoorbeeld door nu windmolen als onderdeel van een woord te zoeken: klik daartoe het vinkje weg voor “Alleen hele woorden”. Dat geeft al 5 treffers. De eerste 3 verwijzen naar de boven reeds genoemde passages op blz 70 en 127. De vierde treffer verwijst naar blz 161 in de paragraaf voor 1980: 27 maart: Dorpsbelang heeft in anderhalf jaar tijd een inventarisatie gemaakt van waardevolle panden en objecten,

die beschermd moeten worden. Zij schrijft het college en de raad om opname op de Monumentenlijst van 12 gebouwen en de nog bestaande 3 windmolens en de waterkeringen. De vijfde treffer is voor blz 171 (jaar 1990): november: de Eemgemeenten verzetten zich tegen het plan van het Provinciale Gelderse Energiebedrijf (PGEM) om 30 windmolens (masthoogte 40 m, tophoogte 60 m) langs de Eem- en Gooimeerdijk te plaatsen.
Omdat er kennelijk te weinig over de vroegere situatie is gevonden, moet je verder zoeken. Zoeken op het woord 'molen', ook als onderdeel van een woord, geeft 66 treffers. De eerste op blz 30 (jaar 1577): omstr. 21 juni: Watersnood in Eemland. Het water stond een voet hoog in het koor van de St. Janskerk te Ter Eem. (HKE, jrg 3, 1981, blz. 31) In Eemnes-Binnen wordt een watermolen gebouwd, een teken van welstand van de landeigenaars, want bouw- en exploitatiekosten zijn erg hoog. De volgende 7 treffers geven informatie over besluiten en overwegingen tav watermolens in Eemnes-Binnen en Buiten in de jaren 1640, 1649, 1681, 1686, 1703 en 1709. Maar de 9^{e} en 10^{e} treffer gaan over een ander onderwerp op blz 59 (jaar 1751): De houten standerdkorenmolen in Eemnes-Buiten wordt vervangen door een met riet gedekte achtkantige bovenkruier. Harmen Gerritz Pas uit Neede komt er als molenaar te werken. Dan volgen weer 2 treffers over watermolens. Zo doorgaand lezen we allerlei wetenswaardigheden over de zes windmolens die Eemnes heeft gehad en over de Molenweg. De laatste treffer verwijst naar blz 172 (jaar 1991): De doortrekking van de Molenweg naar de Stadwijksingel is onderzocht; college van B en W is verdeeld.

Toekomst
Bij de inleiding op de Kroniek moedigt Jan Out lezers aan, om niet te schromen reacties voor correctie of aanvulling per e-mail aan hem te zenden. De Kroniek zal op de website jaarlijks worden vervangen door een verbeterde versie. Mogelijk komen er dan geleidelijk ook afbeeldingen bij. Na openen van de HKE-website kan je links op het scherm nog twee andere secties tav Eemnesser historie aanklikken. Dat zijn de sectie "De geschiedenis van Eemnes", waar je "Historie in vogelvlucht" aantreft en de sectie "Wandeling door Oud Eemnes". Die wandeling geeft in 75 stappen historie van Eemnesser plekjes, vieringen en groepen mensen, gekoppeld aan oude foto's. Bij stap 71 staat een foto van de korenmolen ± 1912. Na vervanging van basissoftware van de website zullen de drie onderwerpen met historie als subsecties bij elkaar worden geplaatst achter de vervangende sectie "Geschiedenis van Eemnes".

Het Banwerkboek van de Neerweg en Goyergracht (1718 – ca. 1840)

WIEBE VAN IJKEN

In het archief van het waterschap worden de "Banwerkboeken" van Eemnes bewaard. Een banwerkboek is een register van onderhoudsplichtigen van de wegen en dijken in Eemnes, waarin werd genoteerd wie welk deel van de weg of dijk in onderhoud had. Dit onderhoud moest door de eigenaren van de aanliggende landen zelf worden uitgevoerd. Van Eemnes-Buiten zijn twee banwerkboeken bewaard gebleven: het banwerkboek van de Hogeweg en de Zomerdijk en het banwerkboek van de Neerweg en de Goyergracht. Met de Hogeweg wordt de Wakkerendijk bedoeld en de Neerweg is de weg langs de dijk, die wat lager dan de dijk lag en daarom de Neerweg werd genoemd. Van Eemnes-Binnen is geen banwerkboek bewaard gebleven in de archieven, mogelijk is het verloren gegaan. Wel werd er een keer een vage verwijzing gedaan naar een mogelijk banwerkboek. De oudste nu nog aanwezige banwerkboeken van Eemnes-Buiten dateren uit de periode 1718 tot ca. 1840. Wat het banwerk inhield en welke verplichtingen er van de onderhoudsplichtigen werden verwacht was niet eenvoudig te achterhalen. Het banwerk was al zo oud en zo algemeen bekend dat de meeste bronnen verwijzen naar oudere afspraken, die in het geval van Eemnes niet of slechts in afschrift bewaard gebleven zijn.

Afb.1 Het banwerkboek zoals dat in het Archief Eemland bewaard wordt.

Een van de gevonden bronnen is de:
"Ordonnantie van de Ed. Mog. Heeren Staten 's Lands van Utrecht, op 't Schouwen van de Heerwegen, Dyken, Straten etc. ten platte lande" van 7 Mei 1662.[1]
Hierin wordt verordonneerd dat er naar ouder gewoonte twee maal per jaar

dient te worden geschouwd en dat dit 14 dagen tevoren middels aflezing in de kerk, klokgelui of aanplakbiljetten bekend dient te worden gemaakt. *"Ende dat yder syn dyk, ofte slag sal moeten hebben gemaakt na behoren voor den schouwdag, op poene dat die als dan nog in 't werck bevonden sal worden, verbeuren sal twee gulden"*. Voor de schouw diende de dijk te worden gerepareerd en de laagste delen moesten op dezelfde hoogte als de hoogste delen worden gebracht. De aarde die daarvoor nodig was, diende uit de sloten of dichtstbijzijnde landen te worden gehaald en mocht niet elders uit de dijk worden weggenomen! Alle *"slenken, putten en dellen"* moesten met goede droge aarde worden aangevuld.[2] De weg moest worden geëffend en de wagensporen gevuld, zodanig dat het regenwater niet op de weg zou blijven staan. Wie hieraan niet voldeed zou worden bekeurd met een boete van drie gulden voor ieder ondeugdelijk dijkvak van tien roeden lengte. Alle brandnetels, distels en onkruid dienden van de dijk, de wegen en de slootkanten te worden verwijderd. (het dijktalud werd hiervan echter uitgezonderd). De straat die over de dijk liep, moest met droge aarde worden aangevuld en zo breed zijn dat twee aangespannen wagens elkaar konden passeren. Tussen de dijk en het aangrenzende land diende op een afstand van twee roeden van de dijk een sloot te worden gemaakt en onderhouden. De aarde die uit de sloot kwam, moest op de dijk worden geworpen. Wie zich hier niet aan hield, kon op een boete rekenen van 8 gulden per slag van 10 roeden! Het was niet toegestaan om zonder toestemming van de Heren Gedeputeerden van de Staten van Utrecht nieuwe sluizen of doorgangen in de dijk te maken. Als de bomen die langs de weg stonden niet zodanig konden worden gesnoeid dat een geladen wagen er zonder schade kon passeren, dan moesten ze worden gerooid. Behalve de bomen die langs veenachtige dijken waren geplaatst om de dijk te verstevigen; deze mochten, na te zijn gesnoeid, blijven staan. Niemand mocht omgehakte bomen, aarde, mesthopen of ander vuilnis op de weg of dijk laten liggen. (behalve op het dijktalud, maar dan ook niet langer dan 14 dagen.) Ook mochten er geen kadavers op de weg, dijk of in de sloten worden achtergelaten. Zij zullen ten minste één spa diep moeten worden begraven. Wie zich niet binnen 14 dagen alsnog aan de voorschriften hield, kreeg een dubbele boete en wanneer er dan binnen 8 dagen daarna nog steeds niets gedaan was, mocht het werk door diegene die de schouw hielden worden uitbesteed op kosten van de gebruiker of eigenaar met die verstande dat de kosten met een opgeld van 50% werden opgehoogd!

Het banwerk van de Neerweg heeft betrekking op de weg over de Wakkerendijk die rond het jaar 1337 was aangelegd. Volgens de laatste theorie als achterkade achter de vanuit de Gooise hoge gronden uitgegeven nieuwe ontginningen. De dijk is bijna haaks aangelegd op de Zuidwend die al eerder vanuit (een mogelijk doorwaadbare plaats in) de Eem naar het Gooiland was aangelegd.

Dat de Zuidwend ouder is dan de Wakkerendijk blijkt duidelijk uit de richting waarin de ontginningpercelen liggen. De verkaveling in de Noordpolder loopt evenwijdig met de noordgrens van de Zuidwend, en de verkaveling in de Zuidpolder loopt evenwijdig met de zuidgrens van de Zuidwend. Terwijl de Wakkerendijk hier wat schuin doorheen loopt. Waarom de Wakkerendijk daar is aangelegd is niet helemaal duidelijk, mogelijk op de plaats van een al oudere sloot, weg of "Ree" of rade die de grens tussen het Gooi en Sticht was. De plaats van de dijk is mogelijk bepaald op grond van het toenmalig gebruik van de Graven van Holland en de Bisschop van Utrecht om nieuwe ontginningen uit te geven aan zogenaamde kolonisten, de z.g.n. Cope-ontginningen. Deze ontginningen werden volgens een vaste maatvoering ingedeeld in hoevematen en uitgegeven aan ondernemers in ontginningen. Een hoeve is zes voorling lang (1 voorling = 60 roeden) en een breedte van 30 roeden. Uitgaande van de Hollandse maat zou dat 360 roeden lang (is 360 * 3,51m = 1263,60 meter) en 30 roeden breed (is 30 * 3,51m = 105,30 meter) in dat geval zou de dijk dus ca. 1263 meter vanuit het Gooise land zijn aangelegd. Mogelijk eerst het deel tussen de Zuidwend en Baarn vanaf een punt op de Zuidwend op een afstand van 1263 meter van het Gooi in de richting van het huis Drakenburg in Baarn wat in 1340 voor het eerst werd genoemd. Later is de Wakkerendijk dan naar het Noorden doorgetrokken. Dat de dijk niet evenwijdig aan de Goyergracht ligt, is te verklaren omdat de Goyergracht toen nog niet bestond; deze is pas in 1426 achter de toen al bestaande ontginningen aangelegd. Toen de Goyergracht is aangelegd werd deze langs de toenmalige grens van de "Leeuwenpaal" ongeveer in de richting van de Domtoren gegraven. Beide zijn dus vanuit verschillende uitgangspunten aangelegd.

Het onderhoud aan de dijken en wegen is natuurlijk al zo oud als de weg of dijk zelf. We vinden dan ook al een verwijzing naar het banwerk in de stadsrechten van Eembrugge van 29 december 1363. Daarin staat dat de schepenen de dijken en de wegen drie maal per jaar zullen schouwen, in mei, met Sint Jan te midzomer en op Sint Victoris (15 oktober) op de manier als men vanouds gedaan heeft, waarbij *"elck dijkbanne"* die niet was uitgevoerd werd beboet met *"twee groote"* en *"elcke weghbanne"* met acht penningen. Hier is dus al sprake van een oudere regeling.[3]

Het banwerk van de Neerweg en de Goyergracht

Bij de aanleg van de Wakkerendijk is het onderhoud van de dijk verdeeld over de belanghebbenden. In dit geval de eigenaren van de gronden binnen en buiten de dijk. Volgens de: *"Costuymen en Usantien van het Eemsche Quartier"* Een verzameling rechtsbronnen uit het Eemland die onder het bewind van keizer Karel V verzameld en op 25 October 1569 uitgegeven zijn.[4] Hierin wordt in

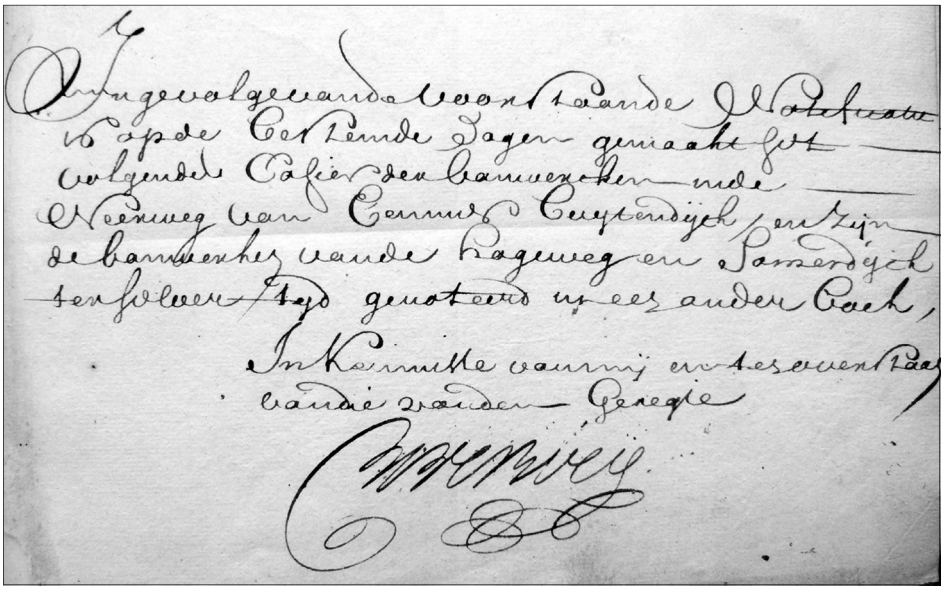

Afb. 2 Uit de inleiding van het banwerkboek:

In gevolge van de voorstaande notificatie is op de bestemde dagen gemaakt het volgende cohier der banwerken in de Neerweg van Eemnes Buijtendijck en zijn de banwerken van de Hogeweg en Somerdijk ter selver tijd genoteerd in een ander boek.
In kennisse van mij en ten overstaan van die van den Geregte
W. Verweij

artikel 111 gesteld dat: *"Alle landen, die onder eenige dijken resorteren, 't zij die voor, of achter leggen, zijn naar grootte van haar land, schuldigen en pligtig in 't onderhouden, benevens het maken van de dijk"*. Ieder kreeg dus een evenredig deel van de dijk te onderhouden overeenkomstig de grootte van het land dat in eigendom was. Dit werd het z.g.n. verhoefslagen genoemd. Deze term komt van het verdelen of omslaan van de onderhoudsverplichting per hoeve. Ieder slag werd door paaltjes op de dijk afgebakend en het toezicht op het onderhoud werd toevertrouwd aan de Schout en Schepenen die regelmatig controleerden of het onderhoud door de zgn. `gehoefslaagden` naar wens was uitgevoerd. Zo niet, dan werd de onderhoudsplichtige alsnog gemaand het onderhoud uit te voeren. Bij weigering kon hij tot een boete worden veroordeeld. Het toezicht op het onderhoud werd vastgelegd in een zogenaamde "schouwbrief". De oudste gevonden schouwbrief van Eemnes-Buiten is opgenomen in een Ordonnantie van Eemnes-Buitendijks van 20 april 1637 aangaande het onderhouden van de Neerweg en de Goyergracht.[5] De aanleiding voor deze ordonnantie

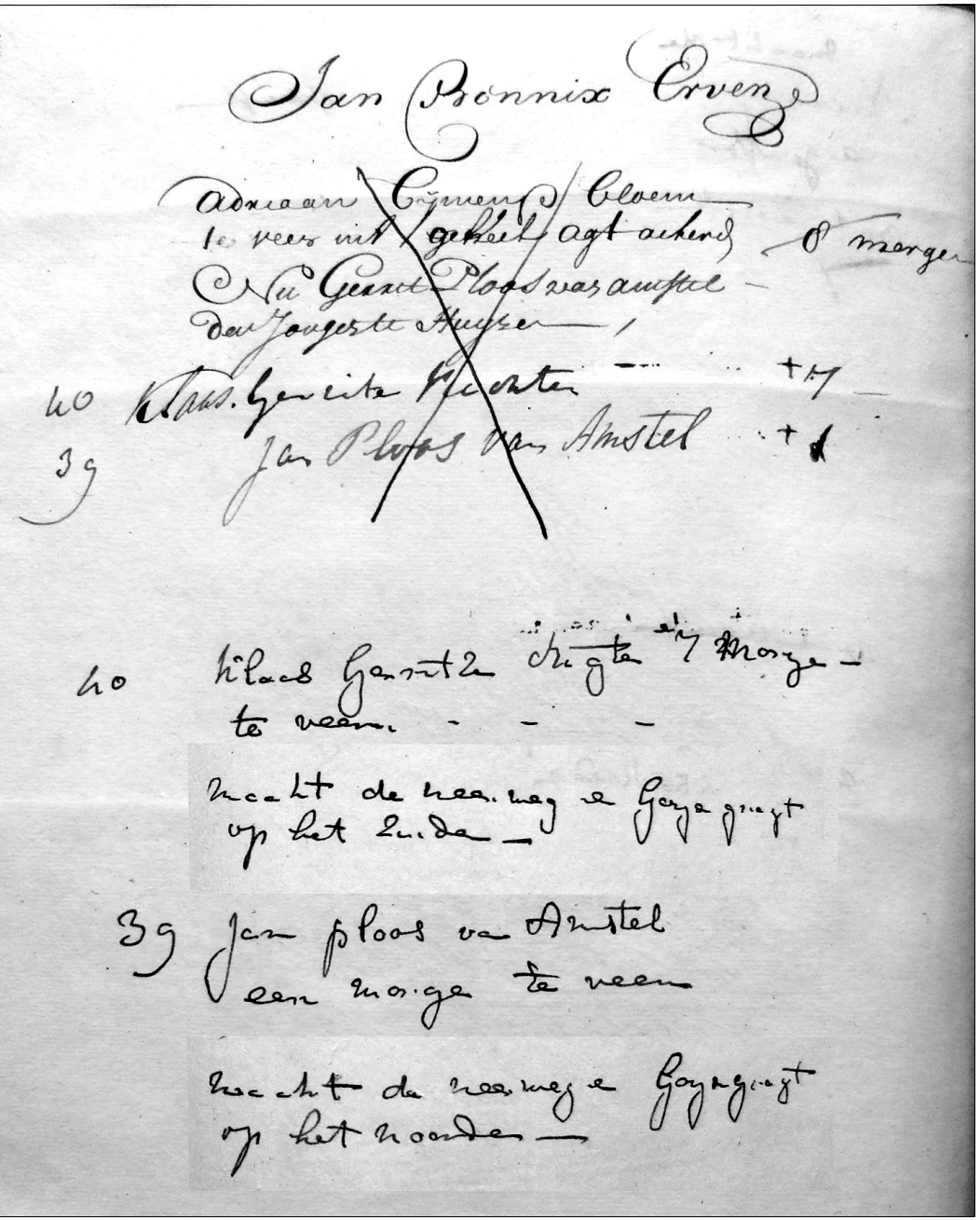

Afb. 3 Voorbeeld van een pagina uit het banwerkboek: Fol. 145 Jan Bennix Erven

is het achterstallig onderhoud *"door die van Goyland"* aan de Goyergracht *"strekkende van de bergen af tot in de zee toe"* waardoor *"die aan de Hollandse zijde zeer is komen te vervallen"*.

Het gevolg hiervan was dat de bouw- en weilanden tussen de Wakkerendijk en de Goyergracht regelmatig onderliepen en onbruikbaar werden. Volgens een overeenkomst tussen Eemnes en de dorpen in het Gooiland van 15 december 1631 waren de schout en schepenen van Blaricum belast met de schouw van de Goyergracht en gehouden om de gracht te laten uitgraven tot een breedte van 12 voet (= ca. 3,5 meter) en een diepte van 5 voet (= ca. 1,46 meter). In dezelfde schouwbrief wordt aangegeven dat het pad binnen de Goyergracht zodanig zou moeten worden onderhouden dat het met paard en wagen goed berijdbaar is: *"van de bergen aff Noortwaarts tot die brugging ende huijs te Ruijsdael toe"*. Dit onderhoud of banwerk moest voor de eerste schouw van 26 april gedaan zijn. Een tweede schouw volgde op 10 augustus. Als dit werk niet afdoende uitgevoerd was volgde een boete van zes stuivers tot profijt van de gemeente. Vervolgens wordt gememoreerd dat de schouw van de Hoge en Neerweg *"langer als menschen memorie gedenken kan"* ieder jaar meerdere malen uitgevoerd werd. Echter dit gebruik was in de voorgaande jaren veronachtzaamd zodat er alleen nog maar in september geschouwd werd. De schouw van de Hogeweg werd uitgevoerd door de Burgemeester en zijn raden en de Neerweg door de Schout en Schepenen! Een curieuze verdeling die mogelijk te verklaren is uit de belangrijkheid van de Hogeweg als waterkerende zeedijk waarvan de schouw werd toevertrouwd aan de Schout en Schepenen. Omdat de Neerweg een kleiweg was en zo laat in de zomer niet meer afdoende winterklaar kon worden gemaakt werd er verordonneerd dat er vanaf dat moment ook nog een schouw zou worden gehouden *"na Kerkroeping als voren alle jaar op den eersten Juny"* Als het onderhoud niet tijdig of onvoldoende was uitgevoerd zou er op de eerste zondag na de schouw na de preek in de kerk van Eemnes-Buiten worden afgelezen van welke slagen het onderhoud wanneer aanbesteed zal worden ten laste van de eigenaars of gebruikers. Opvallend is dat er hier over een onderhoudsverplichting door de gebruikers wordt gesproken. Normaal gesproken rustte de onderhoudsverplichting bij de eigenaars van de gronden.

De Gecommitteerde Geërfden en hun relatie tot het dorpsbestuur

De bezetting door de Franse troepen in 1672-1673, de zware overstroming van de polder in 1675, de reparatie van de sluis en de Vaart in 1677 en de zeer hoge belastingen brachten Eemnes op een dieptepunt en zwaar in de schulden. Door deze economische achteruitgang waren veel inwoners geen eigenaren meer, maar pachter of huurder van de door hen gebruikte grond. Terwijl er vrij wat eigenaren in Holland of Utrecht woonden of waren gaan wonen. Deze eigena-

ren worden geërfden genoemd omdat zij stukken land bezitten (uit vererving of aankoop) in een plaats waar ze zelf niet woonden. Door het bezit van deze landerijen waren ze belanghebbenden in het dorp, maar omdat ze er niet woonden hadden ze echter geen stem in voor hun belangrijke zaken zoals bijvoorbeeld het dijkbeheer.

Op 28 oktober 1679 is er tussen de stadhouder en de geërfden van Eemnes-Buitendijks enerzijds en de buurmeester en het gerecht anderzijds een overeenkomst gesloten over een verdeling van de schuldenlast. Hiermee werd voor het eerst en scheiding gemaakt tussen de lasten van de geërfden en die van de ingezetenen. Om invulling te geven aan deze overeenkomst stelden de geërfden afgevaardigden aan om belastingen te innen en de schulden af te betalen (de z.g.n. Gecommitteerde Geërfden)

Op 3 maart 1680 verleenden de Gedupeerde Staten van Utrecht hun goedkeuring aan de regeling en was de vorming van de voorloper van het waterschap van Eemnes-Buitendijk een feit. De Gecommitteerde Geërfden van Eemnes hadden geen dijkgraaf, de schout zat hun vergaderingen voor. De Gecommitteerde Geërfden hadden echter in de overeenkomst van 28 oktober 1679 geen zeggenschap gekregen over de dorpsdijk (de Hooge- en Neerweg) die onder de schouw van het dorpsbestuur bleef. De dijk beschermde immers 's winters de huizen tegen het zeewater. De onderhoudslast van de dorpsdijk bleef bij de "Landgenoten" d.w.z. de dijkslagen die als vanouds ten laste van het dorp kwamen. In 1703 ontstond een conflict tussen Gecommitteerde Geërfden en het dorpsbestuur, omdat dat laatste een schouw over de dorpsdijk had afgekondigd, terwijl de gecommitteerden meenden op grond van een accoord van 28 juni 1702 tussen de Gecommitteerde Geërfden en het dorpsbestuur over het repareren van de Hogeweg, dat het schouwrecht voortaan aan hen toekwam met assistentie van twee schepenen. Het gerecht onder leiding van de schout verzette zich echter krachtig tegen deze interpretatie met het argument, dat behalve de vertegenwoordigers van het gerecht slechts één Gecommitteerde Geërfde huizen of hofsteden in het dorp bezat, terwijl de anderen slechts eigenaars van weiland waren, dat van overstroming geen schade leed. Van hen was daarom weinig zorg voor het behoud van de Hogeweg te verwachten. Voor de leden van het dorpsbestuur lag de zaak precies andersom: zij zouden hun leven, have en goed riskeren door het verwaarlozen van de Hogeweg. De Staten die net de buurmeester hadden gemachtigd om voortaan de bij de schouw niet opgemaakte slagen in de Hogeweg in het openbaar aan te besteden op het gewin van de derde penning (d.w.z. verhoogd met de helft als boete), steunden de schout en het dorpsbestuur, en de Gecommitteerde Geërfden hielden slechts een recht van assistentie bij de schouw van het dorpsbestuur over de Hogeweg over. Maatre-

Dewyl die van den Geregte, midsgaders Gecommitteerde Geërfdens van Eemnes Buytendyk, tot voorkoming van veele verwerring, Koſten en diſputen, hebben gereſolveert te doen maken een pertinent Cohier van alle de Ban-wercken, ſoo van de Somerdyk, Hogeweg, Neerweg, als Goyergraft, Soo werd U L. by deſen gelaſt omme ten tyde, als hier onder ſtaet uytgedrukt, ſelfs of door Gemagtigde, te compareren, om oprechte aanwyſing te doen, waar U lieder Slagen in op-gemelte Ban-werken beginnen en eyndigen, ten eynde daar van behoorlyke Aantekening kan worden gemaakt, op pœne dat in U lieder abſentie, met de preſente Geërfdens, het werck ſal worden voltrocken, ende dit alles in kragte vanden Appoinctemente van de Ed: Mog: Heeren Gedeputeerde Staten 's Lands van UTRECHT, van den xxv^en. Februarij 1718.

Den 1718.

's Morgens ten acht uren, zal aanvang van 't Werck worden gemaakt, ten opzigte van de Hoge-weg, Neer-weg, en Goyergraft, van Binnendyk af, voorts Noortwaarts aan, tot aan de Minne-ſteeg toe.

Den

Van de Minne-ſteeg af Noordwaarts aan, tot aan 't eynd van Eemnes.

Den

Op de Somer-dyk beginnende van 't Geregt van Binnendyk, en ſoo voorts Noordwaarts op, tot aan de Meendijk toe.

Yder zy gedagtig 't Geregt op zyn voorſte of Zuydwaarſte Banwerk in te wagten, om, daar van aantekening gedaan zynde, ook vervolgens zyne verdere Slagen Noordwaarts op te konnen aanwyzen.

Afb. 4 De proclamatie waarin aan de grondeigenaren verzocht werd om op 25, 26 en 27 april 1718 op hun land te verschijnen om aan te wijzen voor welk banwerk ze verantwoordelijk waren.

gelen voor verbetering van de Hoge- en Neerweg werden hierna steeds afgekondigd door de schout en het gerecht in overleg met de Gecommitteerde Geerfden.

De aanleg van het banwerkboek

De dorpsdijk kon dankzij recente verhogingen in 1706 en in 1715 de zeer zware stormvloed van 25 december 1717 maar net doorstaan. De schout en het gerecht van Eemnes (Buitendijks) achtten het daarop absoluut noodzakelijk, dat de dijken opnieuw verhoogd en verzwaard werden. Ze besloten daarop op 17 februari 1718 opnieuw om een verhoging van de Hoge- en Neerweg door de dijkplichtigen te bevelen. Om dit op meer geregelde wijze te kunnen doen uitvoeren werd in Buitendijks besloten om een register van onderhoudsplichtigen voor de dijk, het banwerkboek, aan te leggen. Het blijkt niet of iets dergelijks ook voor Binnendijks werd opgesteld. Wel werd de Hogeweg ook daar gewaterpast en verhoogd. Op 25 februari 1718 werd er door de Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht opdracht gegeven aan de schout Verweij om aan alle grondeigenaren in Eemnes opdracht te geven om op een bepaalde dag op hun eigendom aanwezig te zijn om aan te wijzen waar hun banwerk begon en eindigde. Dit werd door middel van aanplakbiljetten bekendgemaakt.[6] Het doel was om een definitief register te maken van alle banwerken, van de Hoogeweg, Neerweg, Goyergracht en de Zomerdijk, om hiermee te voorkomen dat er verwarring, kosten en disputen zouden ontstaan over de verplichtingen tot bijdragen aan het onderhoud van de dijken en de Goyergracht. Dit op straffe (van het bij hen niet verschijnen) dat het waterschap zelf naar eigen inzicht de verplichtingen zou vaststellen. Er werden door de schout Verweij drie data vastgesteld, 25, 26 en 27 april 1718 waarop iedereen werd aangeschreven om op één van die dagen te verschijnen. Iedere eigenaar moest naar het meest zuidelijke van zijn eigendommen gaan, daar op de schout Verweij wachten tot hij er verscheen, dan aanwijzen voor welke “slagen” hij verantwoordelijk was voor het onderhoud van de dijk en van daaruit verder noordwaarts zijn volgende slagen aanwijzen. Er werd op maandag 25 april 1718 ’s morgens om 08:00 uur door de schout Verweij een aanvang gemaakt met de eerste inschrijvingen. Omdat de boeken door Willem Verweij in drie dagen zijn aangelegd kan het volgens mij niet zo zijn dat alle eigendommen (opnieuw) zijn opgemeten. Willem Verweij was geen landmeter en er wordt nergens melding gemaakt van opmetingen die zouden zijn gedaan. De in het banwerkboek genoemde oppervlaktematen zijn dus al bij Willem Verweij bekend geweest of genoemd door de eigenaren bij de inschrijving. Aannemelijk is dat dit zowel bij de eigenaren als bij de Schout Willem Verweij bekend geweest is uit de manualen voor het oudschildgeld, die nog teruggaan op een vaststelling uit de periode 1550-1599. Hier werd het te betalen oudschildgeld over berekend. De geërfden te Veld werden belast

met het onderhoud van de slagen in de Hogeweg en de Zomerdijk en die te Veen met de slagen in de Neerweg en de Goyergracht. Hier werden twee afzonderlijke banwerkboeken voor aangelegd. Uit het bovenstaande blijkt dat het banwerkboek dus van zuid naar noord is opgezet. Dit is een belangrijk gegeven om de opdeling van de verschillende eigendommen binnen een erf te kunnen plaatsen. De onderhoudslast van de halve Goyergracht, het pad langs de gracht en de Neerweg rustte dus, verdeeld in slagen, op de eigenaren van de erven te Veen. Het onderhoud van de dijk en de zomerdijk op de eigenaren van de erven te Veld. In Binnendijk echter waren de eigenaren van de erven te Veen onderhoudsplichtig voor de aangrenzende slagen van de gehele dorpsdijk en die van de aangrenzende erven te Veld voor de slagen van de zomerdijk.

Het banwerkboek in de 19e eeuw

De banwerkboeken waren na 1729 niet meer bijgehouden en waren in het begin van de 19e eeuw dan ook sterk verouderd. Na de stormvloed van 12 december 1808 hadden de Schout en Gerecht samen met de Gecommitteerde Geërfden op 21 maart 1809 maatregelen genomen voor verdere verbetering van de Hoge en de Neerweg. Hierbij was bepaald dat het banwerkboek van 1718 door een commissie diende te worden herzien en verbeterd, en dat het elk jaar voor de meischouw moest worden vergeleken met het kohier (de legger van de dorpslasten) en aan de hand daarvan bijgewerkt moest worden. Formeel was eigenlijk het onderhoud van dijken door individuele verhoefslaagden afgeschaft bij de wet op het onderhoud van de dijken van 31 januari 1810, maar dit voorschrift werd in de provincie Utrecht kennelijk niet of nauwelijks opgevolgd. In Eemnes bleef de onderhoudsplicht in natura voor de Hoge- en Neerweg , de Zomerdijk, en de Goyergracht dan ook gewoon bestaan. Door de invoering

REGLEMENT

Omtrent de Vernieuwing en Verbetering van het zoogenaamde

BANWERKSBOEK,

onder de Gemeente van EEMNES.

SCHOUT, Asfesforen, Gemeente-Raden, mitsgaders gecommitteerden Geërfdens der Gemeente EEMNES, dagelijks ondervindende de verwarring, welke er van tijd tot tijd ten aanzien van het maken der Slagen of Dijkwerken in de zoogenaamde Zomer- en Dorpsdijken, alsmede in het maken der Goijergracht ontftaat, welke verwarring grootendeels veroorzaakt wordt, door dien het van ouds beftaande Banwerksboek, waarbij de dijkpligtigheid van elk en een ieder werd bepaald en omfchreven, gedeeltelijk in onbruik geraakt, en in het geheel niet met die naauwkeurigheid aangehouden is, dat men zich in het doen der befchouwing volledig op dat banwerksboek kan verlaten, en overwegende dat alle moeite, welke men heeft aangewend om het oude banwerksboek wederom in werking te brengen, geenszints aan het oogmerk heeft beantwoord, door dien er vooral in de laatfte jaren, aanmerkelijke fplitfing van Landerijen onder Eemnes heeft plaats gehad, terwijl het niet confteert dat de nieuwe Eigenaars der Landerijen onderlinge accoorden omtrent de banwerken getroffen hebben. — Hebben ten einde deze, voor het algemeen welzijn allezins fchadelijke verwarring te doen ophouden, na gehoudene deliberatien, befloten:

Afb. 5 De eerste pagina van het gedrukte reglement van 12 augustus 1823 voor de vernieuwing en verbetering van het banwerkboek.

van het Franse bestuursrecht en de samenvoeging van beide gerechten in 1811 tot de gemeente Eemnes vonden noodgedwongen verschuivingen plaats in de verdeling van de bevoegdheden op waterstaatkundig terrein. Het gemeentebestuur had geen rechtelijke bevoegdheid meer en het beheer van de Eemnesser Zeedijk of Hogeweg en het schouwrecht waren overgegaan op de Gecommitteerde Geërfden en het ligt dan ook voor de hand dat toen de banboeken door de gemeente zijn overgedragen aan de Gecommitteerde Geërfden. Toen verdween ook de schout, wiens functie was afgeschaft, uit de dijk en polderbesturen. Wel werd bepaald dat de Maire (Burgemeester) als vervanger van de Schout, diens functie als hoofd van een polderbestuur zou blijven vervullen. In 1823 werd besloten maatregelen te nemen omdat nalatige onderhoudsplichtigen door de gecommitteerden niet meer te vinden waren, zodat zij de kosten voor de uitvoering van het nagelaten onderhoudswerk zelf voor hun rekening moesten nemen.

Omdat er in voorgaande jaren vele splitsingen van landerijen onder Eemnes hadden plaatsgehad waarbij niet vaststond dat de nieuwe eigenaars onderling overeenkomsten over de uitvoering van de banwerken hadden getroffen zou een geheel nieuw banwerkboek worden aangelegd op basis van het oude waarbij de grond zelf met de onderhoudsplicht voor de slagen in de dijken bezwaard zou blijven maar deze last zou over de eigenaren van de gesplitste landen verdeeld worden. Er werd door de Gecommitteerde Geërfden samen met de gemeenteraad op 12 augustus 1823 een reglement vastgesteld voor de vernieuwing en verbetering van het banwerkboek, dat werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 5 februari 1824 nr. 89. Het vernieuwen van het banwerkboek bleef nog lange tijd voortslepen. In 1840 meldde de penningmeester dat er binnenkort wel een geregeld banwerkboek ter beschikking zou komen. Maar de eerstvolgende jaren gebeurde er nog niet veel.

Vier jaar later op 10 oktober 1844 werd de zaak weer opgepakt, nadat men geconstateerd had dat het reglement op het banwerkboek tot nu toe zeer gebrekkig was nageleefd. Besloten werd om het reglement opnieuw te drukken en vanaf 1 maart 1845 geheel in werking te brengen en er dus ook bij de schouw de hand aan te houden. In het najaar van 1846 werd door de secretaris Laan voorgesteld om de hoge dijk en de weg vanaf de tolboom (hoek Wakkerendijk/ Laarderweg) tot aan het eind van Eemnes bij de Veendijk (het einde van de Meentweg) voortaan bij openbare aanbesteding door de Gecommitteerde Geerfden te laten onderhouden en de kosten om te slaan over de onderhoudsplichtige landeigenaren omdat dat de enige manier was om de dijk en weg te verbeteren. De Gecommitteerde Geërfden namen het voorstel met algemene stemmen aan maar de onderhoudsplichtigen voelden er blijkbaar weinig voor. Uit-

eindelijk was het nieuwe banwerkboek in 1849 gereed. Helaas bleek in 1850 dat het volgens een lid van de Gecommitteerde Geërfden zeer onnauwkeurig was opgemaakt!

De opzet en inhoud van het banwerkboek

Het banwerkboek bestaat uit twee delen. De Zuidpolder te Veen en de Noordpolder te Veen. Het deel over de Zuidpolder is op 25 april 1718 aangelegd. Of zoals in de inleiding staat: *"'s Morgens ten agt uren zal aanvanck van 't werck werden gemaakt ten opzigte van de Hogeweg, Neerweg en Goijergraft van Binnedijk aff voort Noordwaarts aan tot aan de Minnesteeg toe"* Er werden toen van alle erven de eigenaren van de verschillende akkers per erf genoteerd en de verdeling van de banwerken per erf. Het banwerk per erf was hiervoor in vakken verdeeld (de z.g.n. slagen) en bij iedere eigenaar staat vermeld welk vak door hem moest worden onderhouden. De algemene indeling per erf hierbij is van 1 tot 5 akkers per erf. Een akker kan dan ook nog van voor naar achter weer verdeeld zijn in kampen, een voorste en een achterste deel, in drieën (voor, midden en achter) of in vier vierendelen. Het verwarrende hierbij is dat het begrip akker zowel als oppervlaktemaat als als aanduiding van één van de delen van het erf wordt gebruikt. Er komen aanduidingen voor als: *"$1^3/_8$ acker de Noorder acker in Sijmetje Rijk Pepers Erf";* hierbij wordt bedoeld dat de Noorder akker in dit Erf $1^3/_8$ akker groot is ($1^3/_8$ akker is 2 Morgen, 450 Roeden). De grootte van een akker in de Zuidpolder te Veen is 2 Morgen. In de Noordpolder te Veen neemt de grootte van zuid naar noord af van 2 Morgen tot 1 Morgen. Schout Willem Verweij heeft hierover in het belastingcohier van het oudschildgeld van 1725[7] de volgende aantekening gemaakt:

> *De akkers onder Eemnes Buitendijks worden tegenwoordig aldus uitgetrokken:*
> *Van Binnendijks tot aan de Zuidwend is een akker opgaande te Veen gelijk aan 2 Morgen en een akker opgaande te Veld aan 4 Morgen of 6 Dammaten*
> *Van de Zuidwend tot aan Pangelen Erf excluis is 1 akker te Veen gelijk aan 2 Morgen en 1 akker te Veld aan 4 schaar of 4 Dammaten*
> *Vanaf Pangelen Erf tot aan Jaap Barssen Erf excluis is 1 akker te Veen gelijk aan 1 ½ Morgen en 1 akker te Veld aan 4 schaar*
> *Vanaf Jaap Barssens Erf tot aan Dammits Erf excluis is 1 akker te Veen gelijk aan 8 hond en een 1 akker te Veld aan 4 schaar*
> *Vanaf Dammits Erf tot aan het eind (van Eemnes) is 1 akker te Veen gelijk aan 1 Morgen en 1 akker te Veld aan 4 schaar*

Hieruit blijkt al het gebruik van verschillende maten in die tijd. De belangrijk-

Afb. 6 Ondanks dat deze foto niet in Eemnes-Buitendijk, maar in Eemnes-Binnendijk is genomen geeft het wel een goed beeld van de weg (Neerweg) en de dijk (Hogeweg). Aan de voet van de dijk is nog een paaltje te zien, mogelijk is dit nog een van de paaltjes die werden gebruikt om de verschillende dijkvakken aan te geven.

ste maat is de Morgen. Een Morgen was vanouds de hoeveelheid land die men in een morgen kon ploegen. Vanaf de 15e eeuw werd er belasting op de huurwaarde van gronden geheven onder de naam "Morgengeld". Daarbij stelde men de huurwaarde van een volledig belastbare z.g.n. goede morgen land vast op een bepaald bedrag. Daarna werden de huurwaarden van de gronden van een eigenaar, waaronder zich gewoonlijk ook stukken van mindere kwaliteit en dus een lagere huurwaarde bevonden, bij elkaar opgeteld en gedeeld door het normbedrag van een goede morgen. Dit werd het vouwen van de morgen genoemd. Uit het manuaal van het morgengeld van 1470 blijkt dat een z.g.n "Oud Erf" in Eemnes bestond uit 4 grote akkers van ieder 4½ goede of belastbare Morgen hetgeen overeenkomt met ongeveer 24 Stichtse morgen in werkelijkheid. D.w.z. ongeveer 16 te Veld en 8 te Veen. Het verdelen van de oude erven in kwart erven of akkers geschiedde door splitsing over de volle lengte in Oost-Westelijke richting. De akkers die door de overlangse splitsing van oude erven ontstaan waren, konden op dezelfde wijze door nieuwe scheidsloten verdeeld worden in halve en kwart akkers. Verdere verdeling in kampen geschiedde niet overlangs maar overdwars. Een grote akker had dus een oppervlak van 6 Stichtse morgen (4 Morgen te Veld en 2 Morgen te Veen) Men kan dus zeggen dat een Oud Erf te veld overeenkwam met de in het Nedersticht gangbare Hoe-

ve van 16 morgen. De Hoeve is een landmaat, oorspronkelijk de hoeveelheid land die bij de verdeling of ontginning voor een vol boerenbedrijf bestemd was. Een Stichtse Morgen is 600 vierkante Roeden of 8464,07 m2. Een Stichtse Roede was weer verdeeld in 14 Voet. Naast de Morgen wordt ook de Dammaat of Schaar gebruikt. Een Dammaat = 400 vierkante Roede. Opvallend is dat de Dammaat vrijwel uitsluitend in de polder te Veld wordt gebruikt en het begrip "Akker" te Veen. Regelmatig wordt er ook gesproken over een "Vierel". Hiermee wordt een vierde deel van een akker bedoeld. Een vierde deel van een akker te Veen is een vierde van 2 Morgen is 300 vierkante Roede. Bij de opgave van het Jonge Japen Erf staat dat het Erf 5 Roeden en 13 Voet breed is. Dit komt dan dus overeen met 22 meter en 27 centimeter. Ook op de topografische kaart is het Erf 22 meter breed.
Soms wordt er een aantal "Hond" genoemd. Hiermee wordt een Honderdtal vierkante roeden bedoeld.

Na de eerste opzet in 1718 is het boek tot in 1729 bijgehouden door de vorige eigenaar door te strepen en er een nieuwe naam voor in de plaats te zetten. Na deze periode is het boek niet meer bijgehouden totdat er begin 19e eeuw, na de bepaling in 1809 dat het boek met de meischouw moest worden vergeleken met het belastingkohier, weer eigenaren worden genoteerd. Uit een vergelijking met dit kohier (de leggers van onroerende goederen van 1807-1810 van Eemnes-Buitendijk[8]) blijkt dat zowel de omschrijvingen als de oppervlakte en de eigenaren van ieder (deel van een) Erf exact overeenkomen. Als er in 1845 besloten wordt om het nieuwe reglement voor het banwerkboek in werking te brengen wordt het boek voor de laatste maal bijgewerkt.
Door het doorhalen van de eigenaren en het er boven of tussen noteren van de nieuwe eigenaren is het niet altijd voor 100% zeker of de juiste volgorde is aangehouden bij het overnemen van de gegevens. Ik heb er bij de uitwerking dan ook voor gekozen om voor de inschrijvingen een nummer te plaatsen in plaats van de datum. Nummer 1 is gebruikt voor de 1e inschrijving in 1718 en nummer 2 voor de inschrijvingen uit de periode 1718 t/m 1729, nummer 3 voor de inschrijvingen rond 1809 en nummer 4 voor de laatste inschrijvingen uit de periode rond 1845.

Voor de inschrijvingen uit de periode rond 1809 staan nummers genoteerd in de kantlijn. Na wat onderzoek bleek dat het hier gaat om de perceelnummers die gebruikt zijn tijdens de opneming van de landerijen in Eemnes in 1810 als onderdeel van het opzetten van het z.g.n. Hollands Kadaster. Het Hollands Kadaster was een voorloper van het latere kadaster. Van alle opnemingen in Eemnes zijn de gegevens bewaard gebleven, echter van de hierbij gemaakte kaartboeken is alleen het deel van de Heinellenpolder bewaard gebleven. De opme-

ting is gedaan in aantallen Morgen en Roeden; er is alleen helaas niet bij vermeld welke Morgen-maat er is gebruikt. Uit verschillende vergelijkingen met de kadasterkaart van 1832 kan worden afgeleid dat het hier gaat om de Stichtse Morgen van 8464,07 m2 echter opgedeeld in 10 landmeter voet!

De gegevens van de grondeigenaren in de polders te Veen in het banwerkboek in de periode 1718 tot ca. 1840 vormen een aanvulling op de gegevens die te vinden zijn in de manualen van het oudschildgeld over de periode 1716 tot 1808. Ook de relatie die gelegd kan worden tussen de akkers binnen de erven en de nummers van de percelen uit de opmetingen voor het Hollands kadaster, zijn van belang voor de plaatsbepaling van die percelen in het Hollands Kadaster waar geen kaartboek van bewaard is gebleven. Omdat de laatste inschrijvingen in het banwerkboek uit de periode 1840 tot 1845 zijn, is een extra controlemogelijkheid ontstaan om deze gegevens te kunnen vergelijken met de eerste inschrijvingen uit het kadaster uit de periode 1832 tot 1840. Het banwerkboek betekent ook een belangrijke aanvulling op de beschikbare bronnen met betrekking tot de positionering van eigendommen binnen een erf in Eemnes-Buiten. De manualen van het oudschildgeld geven alleen informatie over de hoeveel-

Afb. 7 Een oude foto van de Goyergracht waarop te zien is dat de Goyergracht vroeger veel breder was. Rechts van de gracht het pad waarvan het onderhoud onder het banwerk viel.

heid land in een erf die iemand in eigendom had en of dat land te Veld of te Veen lag. Het banwerkboek gaat wat dat betreft verder door een onderverdeling te geven van de verschillende akkers binnen een erf. Omdat in notariële akten meestal de ligging van onroerend goed (huis of hofstede) in een erf wordt aangegeven relatief ten opzichte van wie er ten noorden, oosten, zuiden en westen eigendommen bezaten, is uit deze akten de plaats binnen een erf niet altijd exact te bepalen. Als de eigenaar van het onroerend goed tevens de eigenaar is van de grond waarop het huis of de hofstede staat dan is deze plaats nu nauwkeuriger vast te stellen.

Voor dit artikel is o.a. gebruik gemaakt van:

Dijk en polderbesturen onder Eemnes, M. Mijnssen-Dutilh, Waterschap Vallei & Eem, 1999
Een Streekdorp, A.P. de Klerk, Amsterdam, 1974
Archief Eemland:
- Waterstaat – Gecommitteerde Geërfden van Eemnes Buitendijks:
  - Register van resoluties en aantekeningen (AE 727-1)
    - Legger van onderhoudplichtigen in natura, 'Banwerksboek' van Eemnes Buitendijks, opgemaakt door schout Willem Verweij volgens het appointement van de Gedeputeerden der Staten van Utrecht d.d. 25 februari 1718, in de 19e eeuw voornamelijk bijgehouden door penningmeester mr H.A. Laan. (Banwerksboek van de Neerweg en de Gooiergracht. (AE 729–125))
    - Reglement omtrent de vernieuwing van het zogenaamd Banwerksboek onder de Gemeente van Eemnes. (EA 729-126)

Noten:

1 Van de Water, Groot Placaatboek van de Landen van Utrecht deel II, blz. 302 t/m 304 (Archief Eemland Bibliotheek no: G4853)
2 Op grond van een contract van 9 oktober 1690 tussen het dorpsbestuur van Eemnes en de stad- en dorpsbesturen in het Gooi, hadden de Eemnessers het recht om van de gemene kade van Gooiland op daartoe aangewezen plaatsen zoveel zand te halen voor het opvullen van mennegaten en het zanden van de Hoge en Neerweg als zij wensten. (Archief Eemland – Gecommitteerde Geërfden van Buitendijk no: 727-123)
3 Een Groot was een in de 14^{e} eeuw gangbare munt die door de bisschop van Utrecht geslagen werd.
4 Van de Water, Groot Placaatboek van de landen van Utrecht, deel I blz. 426 t/m 431
5 Archief Eemland – Gecommitteerde Geërfden van Buitendijk no: 727-116
6 Archief Eemland – Gecommitteerde Geërfden van Buitendijk no: 727-118
7 Archief Eemland – Dorpsgerecht Eemnes-Buitendijk no: 1001-40
8 Archief Eemland – Dorpsgerecht Eemnes-Buitendijk no: 1001-46

VAN DE HKE-WEBSITE

Wandelen door oud Eemnes

Als je met de mensen over de historie van hun woonplaats praat, kun je allerlei verhalen uit de "volksmond" optekenen. Ook over Eemnes bestaan die verhalen. Eén zo'n verhaal gaat over het feit, dat de Eemnessers in de 14e eeuw hun heer, de bisschop van Utrecht, drie keer ontrouw zijn geweest. De drie bisschoppen in het gemeentewapen zouden herinneren aan deze drie misstappen. De vroegere gemeentesecretaris Van Hoepen vertelde mij dat hij deze verklaring in de jaren dertig verzon voor een plaatjesalbum van een koekfabriek!
Toch kan men ook juiste verhalen uit de "volksmond" optekenen. Als men met oudere mensen praat, komt weer heel wat naar boven. De vijfenzeventigjarige mevrouw Van Valkengoed kende het volgende rijmpje:

Jan van Wijk bij 't kerkhof,
heeft een zaakje met verlof,
maar Riggeling die nare vent,
is voor hem een grote concurrent!

Jan van Wijk, die een stil cafeetje had, woonde op Laarderweg 84. Riggeling opende zijn café op Laarderweg 128, later bekend als café Tak, nu woninginrichting "At home".Ook oude namen als "de Sloperie", "de Armakker", "het Klooster" of "Branderf" zijn aanknopingspunten voor het bestuderen van de tijd die achter ons ligt. Veel hiervan moet nog uitgezocht worden. De bronnen die men bij het navorsen gebruikt, dienen echter voorzichtig te worden gehanteerd. Zou men bijvoorbeeld afgaan op de "monumentenlijst" van Eemnes, dan zou de hervormde Nicolaaskerk een vijftiende-eeuws bouwwerk moeten zijn. Muntvondsten en het geschrift van de Naarder stadssecretaris Pieter Aelmansz uit 1525 wijzen op een oudere datum. Bovendien vertelde de pastoor hem, dat volgens hem de kerk zo'n tweehonderd jaar oud moest zijn. Pieter zelf schatte de kerk net zo oud als die van Naarden (gebouwd rond 1380). De secretaris schrijft, dat het dodenregister van de kerk begon met (vertaald): "Anno 1363 gestorven Pieter Pieterse, zijn ziel ruste in vrede." Men kan dus rustig stellen dat de Nicolaaskerk een eeuw ouder is dan de "monumentenlijst" aangeeft! Maar ook met eigen waarnemingen moet men oppassen. Het sluitsteentje boven de toreningang van genoemde kerk meldt het jaar 1521. Dit is niet het bouwjaar van de toren, maar het begin van een grondige verbouwing, die in 1525 werd voltooid. Een jaartal op het huisje van Kerkstraat 6 vermeldt 1869; aangezien het pand ouder is, moet ook dit het jaar van een restauratie weergeven.

Op de zijgevel van de "Waker" (het parochiezaaltje naast de rooms-katholieke kerk) vormen muurijzers nu het jaartal 1736. Lange tijd stond er 1637. Als we de parochie-archieven erop naslaan lezen we, dat er in 1736 een nieuwe pastorie werd gebouwd. Het parochiezaaltje is een laatste restant van deze pastorie; bij een vroegere verbouwing moeten de muurijzers omgewisseld zijn! Nu is deze fout weer hersteld.
Over de geschiedenis van Eemnes is al het een en ander geschreven. Belangstellenden kunnen voor informatie terecht in de Oudheidkamer en ook de Bibliotheek van Eemnes heeft veel boeken, brochures, wandel- en fietsroutes en dergelijke. Bij de hierna volgende wandeling worden terloops veel stukjes geschiedenis van Eemnes behandeld. Daarom staat achter de wandeling een INDEX, die het eenvoudiger maakt om bepaalde onderwerpen gericht te zoeken. En nu wil ik u meenemen op een rondtocht door de gemeente. We beginnen onze "sightseeing" in-grootvaders-tijd in Eemnes-Binnen, gaan de Wakkerendijk af, dan richting Meentweg en via Laarderweg eindigen we op de Gooiergracht. Veel genoegen op deze virtuele wandeling.

Naast de katholieke kerk woonden in vroeger dagen Jan Schouten en zijn vrouw Gijsie van Wegen. Op deze ansichtkaart (één uit de serie van karakteristieke Eemnesser tafereeltjes) staat Jan Schouten met zijn schoonzus Wous van Wegen, die op het hoofd de zogenaamde oorijzermuts ("vierkante muts") draagt. De knipmuts ("pink met de horens"), de kap (muts met geplooide kraag en spelden en naalden) waren de andere vrouwendrachten. Soms zag men ook de "pijpjesmuts", maar dit was de dracht van vrouwen die uit Hoogland afkomstig waren.

Dit en héél véél andere wetenswaardigheden vindt u op de website:
www.historischekringeemnes.nl

Baarnse Courant 18 December 1930

EEN MANSLAG IN EEMNES

De vorige week las ik op 't Rijksarchief te Utrecht in de "Crimineele Rol" (het vonnissenboek) van het "Hooge Gerecht van Baarn en aanhoorige dorpen" een vonnis, dat ik U hier zal meedeelen: het geeft een interessant kijkje op de rechtpleging in die dagen.

Groote consternatie heerschte er op 14 Aug. 1681 in Eemnes-Buitendijk. Men riep het elkander al van verre toe, hoe Willem de smid het huis van Claes de timmerman was binnen gedrongen en daar Geurt Pauwels uit Westbroek had vermoord. Waarom de smid Willem Gijsberts Gouwer die misdaad pleegde, wordt voor ons jammer genoeg, niet vermeld: wij lezen in die "Rol" alleen de uitspraak, het vonnis.

Het blijkt evenwel uit het vonnis, dat onze smid niet in Eemnes gebleven was, maar de vlucht had genomen, misschien wel naar Laren of Blaricum. Want daar was hij toenmaals al in een "ander land", dat geen moordenaars uitleverde.

Eemnes, met Soest en Baarn, behoorden samen tot het "Hooge Gerecht van Baarn e.a." Prins Willem III had Soestdijk in 1674 gekocht en was nu door de Staten van Utrecht als een bijzondere en zeldzame onderscheiding tot Hooge Ambachtsheer van Baarn, Eembrugge, de beide Eemnessen en Soest verheven. Voortaan was de Prins hier zoo goed als oppermachtig gebieder (souverein), – zelfs kwam de geheele rechtspraak in zijn handen en had hij het recht om doodvonnissen te vellen. Onthoofdingen hadden op den Brink van Baarn plaats, waar de Prins voor zijn eigen rechtbank een afzonderlijk "Rechthuis" had laten bouwen (thans Hotel Central. Die Rechtbank was dus door hem benoemden de rechtspraak geschiedde in zijn naam. Daar hij zelf niet voorzat, benoemde hij als plaatsvervanger een Drost, met zeven Schepenen.

Ware onze bloeddorstige Eemnesser smid niet ontvlucht, dan zou men hem in de "kelder" onder 't Rechthuis te Baarn hebben opgesloten (in de Brinkstraat ziet u nog de tralies van die kelder) en hem daarna hebben onthoofd op de Brink of wel had men hem aan de galg gehangen, die op 't tegenwoordige landgoed de Hooge Vuursche stond, ongeveer tegenover de Roskam. (De heuvel is er nog).

Immers de Hooge Rechtbank van Baarn hield zich ook aan de ordonnantie van de Staten van Utrecht (21 Maart 1998), waarin als artikel 21

voorkomt: “Soo wie yemandt t’ onrechte dootslaat sal metten sweerde (met het zwaard) geëxecuteert worden.” En art. 22: Ende indien hy ontkomt, zal hy verbeuren tachtig guldens uyt syne goederen (te betalen), ende niet te min soo verre hy namaals in handen komt, gepunieert (gestraft) werden metten sweerde.”

U ziet dus, wat onzen Willem de smid wachtte”: als moedwillig doodslager: onthoofding. En mocht hij voortvluchtig zijn –, wat het geval was – dan 80 gld. boete. Maar kwam hij later weer in ’t Rechtsgebied van de Prins terug, dan wachtte hem het zwaard.

Het Hooge Gerecht van Baarn en onderhoorige dorpen velde dan ook op 25 Jan. 1682 in die geest zijn vonnis. Hoor maar:

“Willem Gijsberts Gouwer. meester smit, gewoont hebbende tot Eemnes buyten (hij was immers voortvluchtig), wordt voor syn leven lang verbannen sonder ooyt wederom in te comen op poene van met den swaerde gestraft te worden, datter de doot na volgt, een ander ten exempel”, en wel om de moorddadige aanslag door hem op 14 Aug. 1681 aan den persoon van Geurt Pauwels te Westbroek ten huise van Claes Jacobsz., timmerman tot Eemnes-Buiten, gepleegd.

Tevens wordt gedaagde (hij was evenwel niet verschenen) en “geaufugeerde” (d.i. voortvluchtige) veroordeeld in de kosten van het proces, alsmede in de boete van 80 gld., volgens de ordonnantie der Staten van Utrecht.

Aldus geprononceert (uitgesproken) op den Raethuyse tot Baarn den 25 Jan. 1682.” Ondertekend door:

“Jan Ketel (Drost?), Tonis Hendriks Run, Teunis Everts, Hendrik Jordens, Geurt Cornelisse, Hendrik Jansz Claerwater en Gerrit Thonis, schepenen.

In kennisse van mij secretaris

F. MAES.”

Niet lang daarna is dus de Drost met een paar Schepenen en een deurwaarder uit Baarn naar Eemnes-Buitendijk getrokken en heeft daar uit de smederij van Willem Gijsberts Gouwer zooveel verkocht, dat de proceskosten en de 80 gld. gedekt waren.

Maar – als onze smid later nog eens weer terug mocht komen, zou hij onmiddellijk op den Brink te Baarn worden onthoofd.

In onze Provincie werd dus een manslag terecht zwaar gestraft, maar in het naburige Gooiland stond er alleen een boete van 100 gld. op, benevens een schadevergoeding aan de nabestaanden. Daar werd dus een menschenleven blijkbaar niet hoog gesteld. Of was het daar nog een herinnering aan onze heidensche voorvaderen, de Germanen, bij wie voor een doodslag alleen een boete (weergeld) aan de nabestaanden werd betaald?

T. PLUIM

Utrechts Nieuwsblad 3 Mei 1895

Eemnes. Een Duitscher wist eergisterenmorgen op een slinksche manier in te dringen in het gesticht der Franciscanessen alhier, terwijl alle zusters op één na ter kerk waren. Deze hoorde gerucht, ging naar de bovenkamer, zag de man zittenen wierp de deur in 't slot. De veldwachter werd geroepen en de man verklaarde Ferdinand Cordes te heeten, te Milwaukee geboren te zijn en een reis te doen van Hamburg naar Amsterdam. Verdachts werd bij hem niets gevonden, zodat hij op vrije voeten gesteld werd. Het geval verwekte in het gesticht vrijwat opschudding.

Het Klooster van de Franciscanessen van Heythuijzen staat naast de RK.kerk in Eemnes

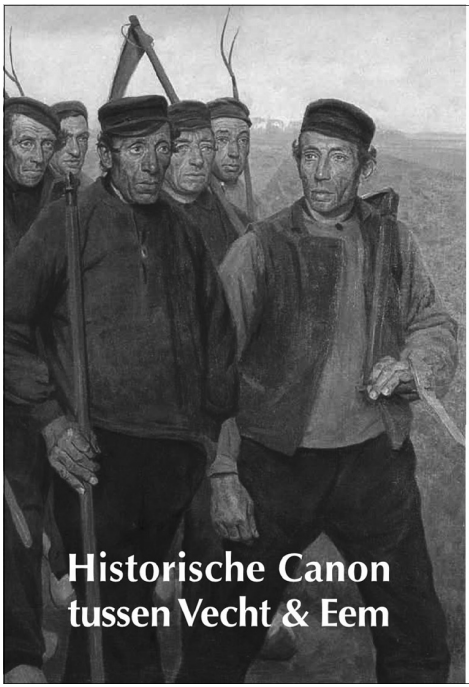

Historische Canon tussen Vecht & Eem

In 23 geïllustreerde vensters wordt de regionale geschiedenis van de Vechtstreek, het Gooi en Eemland bewesten de Eem handzaam samengevat.
De vensters nodigen uit tot het begrijpen en verdiepen van de lokale geschiedenis.
Bedoeld voor jong en oud, voor thuis en in het onderwijs, voor jezelf of als cadeau.

144 pagina's, rijk geïllustreerd in kleurendruk, 16 x 23 cm, ingenaaid

Te verkrijgen in de Oudheidkamer van de Historische Kring Eemnes voor de prijs van € 8,50

Week van de Geschiedenis: 17 t/m 25 oktober 2009

Activiteiten in heel Nederland

Van 17 tot en met 25 oktober 2009 vindt de Week van de Geschiedenis weer plaats. Meer dan 500 musea, archieven, bibliotheken en andere culturele instellingen organiseren speciale activiteiten voor een breed publiek rond het thema 'Oorlog en Vrede'. Tijdens de Week van de Geschiedenis is bij iedereen in de buurt iets te doen: hoor bijvoorbeeld de kanonnen schieten op de Bataviawerf, proef het Zweedse wittebrood in Groesbeek of beleef een Middeleeuwse belegering bij Kasteel Teylingen. Begin september wordt het hele programma van de Week van de Geschiedenis bekend gemaakt via de website www.weekvandegeschiedenis.nl. De programmakrant met daarin alle activiteiten is vanaf begin oktober verkrijgbaar bij de deelnemende organisaties. De week voorafgaande aan de Week van de Geschiedenis wordt de programmakrant breed verspreid in een oplage van bijna één miljoen.

Oorlog en Vrede

Een groot deel van de Nederlanders denkt bij het woord 'oorlog' aan de Tweede Wereldoorlog en Irak. Maar Nederland is betrokken geweest bij tientallen oorlogen, op ons eigen grondgebied en ver daarbuiten. Wie door Nederland reist ziet de sporen van verschillende oorlogen nog terug in het landschap. Tijdens de Week van de Geschiedenis van 17 t/m 25 oktober 2009 tonen honderden musea, archieven, monumenten, bibliotheken en steden op allerlei manieren het erfgoed wat zij beheren rond het thema oorlog en vrede.

Week van de Geschiedenisprijs

Om organisaties te stimuleren creatief te zijn in het bedenken van activiteiten die ook mensen bereiken die minder vaak een museum bezoeken, reikt Anno ieder jaar de Week van de Geschiedenisprijs uit ter waarde van €5.000. In 2008 werd de Week van de Geschiedenisprijs gewonnen door het Watersnoodmuseum in Ouwerkerk (Zeeland). Alle organisaties die deelnemen aan de Week van de Geschiedenis en aan de randvoorwaarden voldoen dingen mee naar deze prijs.

Organisatie

Anno, het promotiebureau voor Nederlandse geschiedenis, organiseert de Week van de Geschiedenis in 2009 in samenwerking met Erfgoed Nederland, de Vereniging Openbare Bibliotheken en het Overleg Provinciale Erfgoedhuizen Nederland. De Week van de Geschiedenis 2009 wordt mede mogelijk gemaakt door een financiele bijdrage van het ministerie van VWS. Zie het Dossier Tweede Wereldoorlog op www.minvws.nl voor meer informatie.

De Week van de Geschiedenis gaat op zaterdag 17 oktober van start met de Landelijke Archievendag.

NOG STEEDS VERKRIJGBAAR

De geschiedenis van onderstaande families werden beschreven in het kwartaalblad van de HKE.
Deze boekjes hebben wij nog in een beperkte aantal op voorraad.
Ze zijn te bestellen bij J.van Wijk, tel. 5314689 of te koop tijdens de openstelling van de Oudheidkamer.

Slechts **€ 4,-** per boekje

1983/1	Bell
1982/2, 1996/4	Bieshaar
1982/1	Blom
1988/2	Bos
1999/4	Van den Berg
1991/2	Van Beyeren
1993/4	Breunesse
1998/4	Brouwer
1986/3, 1996/3	De Bruijn
1984/2	Dop
1983/3	Eek
1997/4	Eggenkamp
1984/3	Van Eijden
1989/3	Elders
1988/4	Van Essen
1981/2, 1990/3	Fecken
1992/4	Frantsen
1989/1	Groen
1987/2, 1988/3, 1998/3	Hagen
2000/1	Harskamp
1984/4	Heek
1984/1	Hilhorst
1988/1	Hoogeboom
1996/2	Horst
1989/2	Van IJken
1999/2	Van Isselt
1999/1	Jongerden
1993/2	Keizer
1981/4	Van ('t) Klooster
1998/1	Van Klooster
1997/1	Koelewijn
1991/4	Koppen
1992/1	Kroeskamp
1982/4	Van de Kuinder
1994/2	Laan
2000/2	Luijf
1994/1, 2001/2	Makker
1997/1	Manten
1987/4	Mol
1998/2	Nagtegaal
1997/2	Van Oostrum
1985/3	Pas
1995/2	Pen
1990/2, 1990/4	Perier
1999/3	Riggeling
1983/2	Roodhart
1981/2	Roos
1991/3	Rozenberg
1983/4	Ruizendaal
1986/2	Scherpenzeel
1995/4	Schouten
1995/3	Seldenrijk
2001/1	Smederijen Eemnes
1991/1	Snel
1990/1	Stalenhoef
1987/1	Stoutenburg
1985/4	Van der Wardt
1982/3	Van Wegen
1992/3	Wiggerts
1985/1	Van Wijk
1987/3	Wortel
1989/4	Van Woudenberg
2001/2	Zanoli

Werkgroep Tentoonstellingen zoekt versterking!

In onze Oudheidkamer is ieder half jaar een nieuwe tentoonstelling.
Het jaarlijkse HKE-Beleidsplan benoemt de tentoonstellingen voor de komende drie jaar.
De Werkgroep Tentoonstellingen maakt voor een tentoonstelling een tentoonstellingsplan, coördineert het verzamelen van de benodigde materialen, richt de tentoonstelling in en 'breekt' deze weer af.
Onze voorzitter Chris Houwer wil graag van gedachten wisselen met leden die wellicht belangstelling hebben om tot de interessante en leerzame Werkgroep Tentoonstellingen toe te treden.
Telefoon (035) 538 79 84.
Mailen kan ook met vermelding telefoonnummer waarnaar gebeld kan worden: cenphouwer@telfort.nl

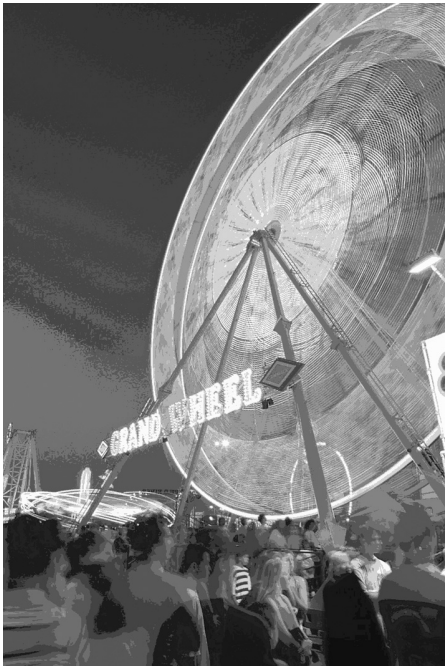

Er is plaats voor u binnen de interviewgroep

Elke trouwe lezer van ons kwartaalblad weet dat er in iedere aflevering een interview staat met een oudere Eemnesser of oud-Eemnesser. Deze interviews worden om beurten verzorgd door Kees van Rijsdam, Wim Hilhorst en Henk van Hees.

We willen onze groep graag aanvullen met nog één persoon! Dan hoeft nl. iedereen slechts één interview per jaar te maken. Dat kost relatief weinig tijd, zeker als je weet dat de interviewgroep ook maar één keer per jaar vergadert! Goede begeleiding is verzekerd!

Voelt u er iets voor? Neem dan gerust contact op met:
Henk van Hees
Kerkstraat 15
3755 CK Eemnes
035 – 5389849
e-mail: info@kleinwee.demon.nl

Van onze vrienden moeten we het hebben!

'Vrienden' vervullen stille wensen van de HKE

Voor minimaal 15 euro p.j. kunnen leden 'vriend' worden van de Oudheidkamer.

Vraag inlichtingen of geef u op bij:
C.A. Houwer
tel. 5387984 - e-mail chris-patricia.houwer@12move.nl

VRIENDEN VAN DE OUDHEIDKAMER

ADVERTEERDERS:

Wester Campagne & Van Breemen
Makelaars van goede huize(n)
Restaurant Eemland,
Partycentrum 't Koetshuys
Rabobank Soest Baarn Eemnes
Notariskantoor mr. W.A. van der Sluis
De Valk Hensbergen Opticiëns
Welkoop, Groen & Doen

SPONSORS:

Aannemingsmaatschappij ZVS B.V.
Eemnes
Adrie Hoogland Vastgoed B.V. – Eemnes
Hotel Witte Bergen – Eemnes
J. van IJken B.V. Oude Bouwmaterialen
Vrienden van de Oudheidkamer

Inleveren kopij

Kopij
- handgeschreven of getypt in overleg met redactie,
- op floppy/CD (met afdruk) en illustratiemateriaal naar J. Smids, Graanoogst 3,

per e-mail (tekst) aan:
- hke-lay-out@xs4all.nl

Kopij voor het volgende kwartaalboekje ontvangen wij graag voor 15 november 2009.